

EPAM EKONOMİ VE POLİTİKA
Araştırmaları Merkezi
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ

Haftalık Dış Politika ve Ekonomi Bülteni

113. Bülten

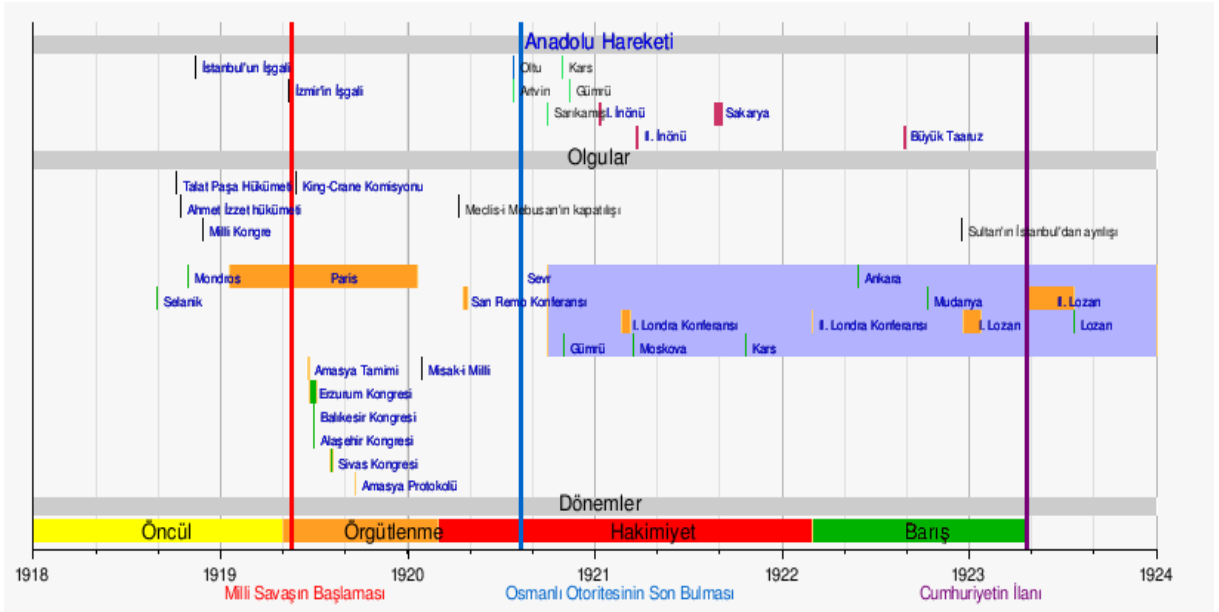
İSÜ | İSTİNYE
ÜNİVERSİTESİ
İSTANBUL

istinye.edu.tr | 0850 283 60 00

[f /istinyeuniv.edu](https://www.facebook.com/istinyeuniv.edu) [t /istinyeunivedu](https://www.instagram.com/istinyeunivedu) [i /istinyeunivedu](https://www.youtube.com/istinyeunivedu)

Öğrencimiz Özenç Kayalı tarafından tasarlanmıştır.

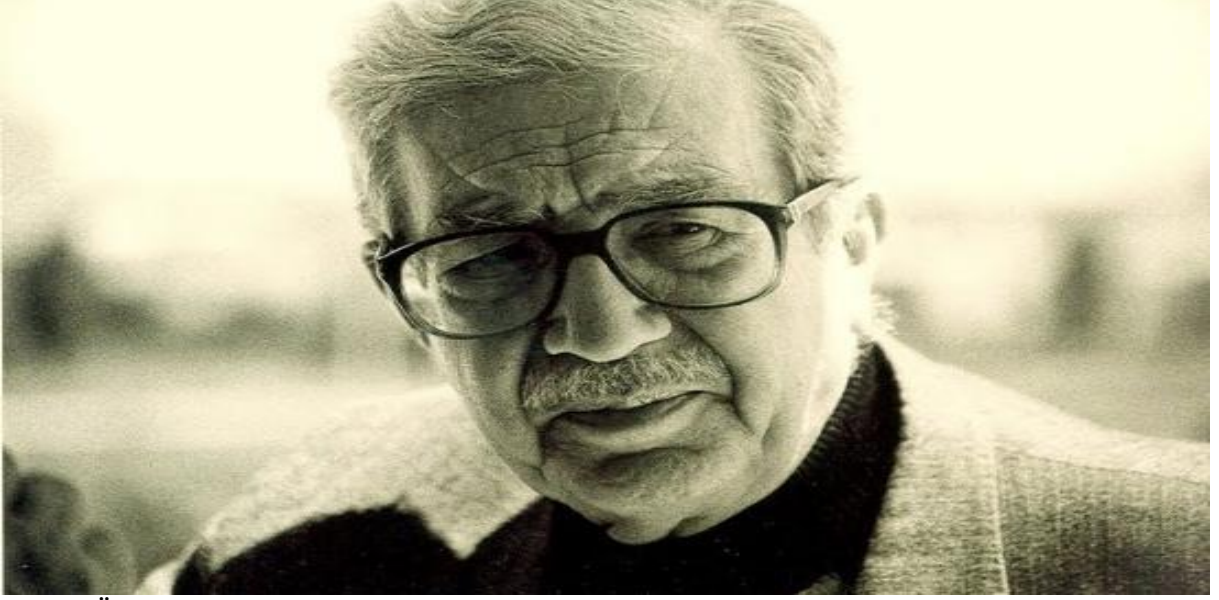
30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI ÖZEL SAYISI

Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk'ta Büyük Taarruz'u "**muazzam bir eser**" olarak nitelendirerek şu sözlerle anlatmaktadır: "**Bu eser, Türk milletinin hürriyet ve istiklâl düşüncesinin ölümsüz bir âbidesidir. Bu eseri yaratan bir milletin evlâdı, bir ordunun başkomutanı olduğumdan, mutluluk ve bahtıyarlığım sonsuzdur.**"

Şu Çılgın Türklerden

(**Turgut Özakman, Şu Çılgın Türkler'den alınmıştır.* <https://kbutam.aku.edu.tr/su-cilgin-turklerden/>

Turgut Özakman-Rahmet ve Minnetle

Tarih 25 Ağustos 1922, günlerden Cuma idi.

İsmet Paşa saat 12.00'de ordulara ve Kocaeli Grubu'na genel taarruz emrini yolladı.

Cephedeki bazı kıpırtılar, tecrübeli Trikupis'i iyice huylandırdı. Her olasılığa karşı tümenleri alarma geçirdi. Hastanelerdeki ağır hastaların İzmir'e yollanmasını emretti. İkinci (İhtiyat) Kolordu'dan takviye olarak 7. Tümen'i istedi. Kolordu kurmayları Türklerin Afyon önünde en fazla 6 tümen toplayabileceğini hesap etmişti. Bu kadar bir kuvvet Afyon müstahkem mevki için bir tehlike değildi.

Trikupis, Türklerin Afyon güneyinde bunun iki katı kuvvet topladıklarını bilmediği için akşam orduevinde iştahla yemek yedi, keyifle şarap içti.

Gün batıyordu.

Sesi güzel askerler, topların, cephanesandıklarının ya da taşların üzerine çıkarak ezan okudular. Cephe boyunca tabur tabur akşam namazı kılındı ve zafer için dua edildi.

Sessizce sıcak yemek yenildi.

Uzun asker kaputlu, beyaz başörtülü Gül Hanım Dördüncü Kolordu birliklerini dolaşıyordu:
“...Hiç yakınmadan silahınıza cephane, size ekmek taşıdık. Yüksünmeden siperlerinizi kazdık. Severek yaranızı yıkadık, kırığınızı sardık. Ateş altında suyunuzu yetiştirdik. Yoluza saçımızı serdik. Şimdi bunca kadının hakkını, erkek olmanın bedelini ödeme vaktidir. Eğer bu sefer kardeşlerinizi kurtarmadan dönerseniz, bilin ki ananız da, bacınız da, yavuklunuz da hakkını helal etmeyecektir...”

23. Tümen’de bir er onbaşısına fısıldadı:

“Alay sabah sancak açacak mı?”

“Öyle duydum.”

“Açarsa askere rüzgar yetişemez.”

15. Tümede bir teğmen takımını çevresine toplamıştı.

“Eğer gözümü bir an için olsun geriye çevirsem, ölümden yılıp da geriye tek bir adım bile atarsam, beni hain bilin. Kanım size helal olsun!”

Askerler köyden gelmiş mektup, sigara tabakası, yavuklu yadigarı çevre, işlemeli çorap gibi değerli eşyalarını bölük emrine teslim ettiler. Sonra birbirleriyle helalleştiler. Darginlar barıştı.

Toplan boruları vurmaya başlamıştı. Silahları kuşanıp düzene girdiler. Sallanıp da ses çıkaracak ne varsa hepsini sıkılayıp bağladılar.

Takımlar, bölükler, taburlar, alaylar, bataryalar, cephane ve yiyecek kolları, sıhhiyeciler, muharebeciler, istihkamcılar, gündüzden yolları öğrenmiş kılavuzların öncülüğünde, taarruza hazırlık mevkillerine doğru, büyük bir sessizlik içinde yürümeye başladılar.

Kısa bir yürüyüş yapacaklardı. **Üç günlük bir hilal vardı gökyüzünde. İnce kollarıyla bir yıldızı kucaklamıştı. Yaşlılar bunu zafere yordular.**

Paşalar ve karargahlarının savaş kademeleri, halkın “Kılıcınız keskin olsun! Allah’a emanet olun!” sesleri arasında Şuhut’tan ayrılıp Kocatepe’nin eteğindeki çadırli ordugaha taşınmışlardı. Ordugah Çakırözü deresinin yanına kurulmuştu.

Yalnız telgraf takırtıları, telsiz bipleri ve su değirmeninin gıcirtısı duyuluyordu.

Bu savaşa kurmay yüzbaşı olarak katılan (askeri tarihçi) Fahri Belen, taarruzda yüksek komutanlara gözetleme yeri vazifesi gören Kocatepe ve etrafındaki arazi yapısı için sonradan şöyle yazacaktı:

“Kocatepe 1900 metre yüksekliği ile bütün sahaya hakim idi, doğuya ve batıya doğru uzanan kollarıyla büyük kuvvetlerin gizlice toplanmalarına, manevra yapmalarına elverişli idi. İnsan o günkü duruma göre Kocatepeyi, düşmanı göz altında bulundurmak ve bir orduyu gizlemek -için tabiatın bir lütfu sayabilirdi.”

Başkomutan, Fevzi Paşa, İsmet Paşa ve karargahlarının savaş kademeleri, saat 03.30’da atlara bindiler. Sisli, serin, karanlık bir geceydi. Fenerli iki süvari yol göstermek için öne geçti. Yola çıktılar. Mustafa Kemal Paşa önde gidiyordu, yalnızdı. Arkasından Fevzi ve İsmet Paşalar geliyordu. Daha arkada kurmaylar, yaverler, görevliler, hizmet erleri, seyisler vardı.

Çevre yedekler ve geri hizmet birlikleriyle doluydu.

Ağır ağır Kocatepe’ye çıktılar.

Ve saat 05:30...

Saat 05.00’e doğru gün ışımaya, sis dağılmaya, Afyon’un kalesi ve dev tepeler yavaş yavaş belirmeye başladılar.

Herkesin Ankara’da sandığı Başkomutan Kocatepe’de, ordusunun başındaydı. Başıyla İsmet Paşa’ya işaret etti, İsmet Paşa Nurettin Paşa’yı uyardı. 1. Ordu Komutanı Nurettin Paşa telefonla kolordulara gerekli emri verdi.

Önce bir tek top sesi duyuldu, mermisi koca Tınaz Tepe'ye düştü. Sonra bütün toplar düzenleme (tanzim) ateşi için gürlediler.

05.30'da batarya komutanları zevk narası atar gibi emir verdiler:

"Ateş!..."

"Ateş!..."

"Ateş!..."

Ne Yunanlılar böyle yoğun, dehşet verici ateş görmüştü, ne de Türkler. Tepeler yanıyordu sanki. Cephanelikler ateş alıyor, kamyonlar uçuyor, toplar parçalanıyordu. Kocatepe bile zangırdıyordu.

Piyadeler hücum mevzilerine, tel örgülere doğru ilerlemeye başladılar.

Bu cehennemlik ateş 20 dakika sürdü. Bataryalar bu kez 10 dakika sürecektir imha (yok etme) ateşine geçtiler. Siperleri ve gözetleme yerlerini dövmeye başladılar.

Başkomutan ateş planını, topların ustaca kullanımını çok beğenmişti. İsmet Paşa'ya birçok kez teşekkür edecekti. Bazı tel örgüler topçu ateşiyle yıkılmıştı. Bazılarını da istihkamlar ya da sabırsız askerler yıktılar. İmha ateşi sona erer ermez subaylar ve askerler, açılan gediklerden mevzilere, direnek merkezlerine daldılar.

Fırtına gibi esiyorlardı: "Allah Allah... Allah Allah..."

Topçular ateşi ilerilere kaydirdılar. Top, makineli tüfek, el bombası, boru sesleri ve savaş naraları içinde, 06:45'te 5. Tümen Kalecik Sivrisini ele geçirdi. On dakika sonra 15. Tümen'in 38. Alay'ının da Tınaz Tepe'yi aldığı haberi geldi.

Demiryolu ve telgraf hatları, köylülerin de yardımıyla, birkaç yerden tahrip edildi. Birinci ve İkinci Yunan Kolordularının İzmir'le ulaşım ve haberleşmesi kesildi.

Saat 14.00'tü.

Başkan Vehbi Hoca, Başbakanı, 'askeri durum hakkında açıklama yapmak üzere kürsüye davet edince' Meclis'te bir kıpırdama oldu.

Ardahan Milletvekili Hilmi Bey şaştı:
“Allah Allah, ne var ki?”

Kara Vasıf Bey, “Belki bir köy almışızdır” diye güldü.

Rauf Bey kürsüye geldi. Heyecanını belli etmemek için kendini tuttuğu anlaşılıyordu.

“Efendim, uzun zamandır noksanlarını tamamlamakla uğraşan ordumuz , bu sabah taarruza geçmiştir...”

Alkışlar yükseldi.

“Allah başarı versin!”

“En yakın zamanda kesin zafere nail olmasını Cenab-ı Hak’tan niyaz eylerim.”

Kocatepe’de hava öğleden sonra gerginleşti. Hız azalmış, cephe hala yarılamamıştı. Yunanlılar bazı yerleri geri almaya başlamışlardı.

Nurettin Paşa çok sinirliydi. Gecikme, Kurmay Başkanı Asım Bey’i ve bazı kurmayları da telaşlandırmıştı.

Başkomutan gözünü kırpmadan savaşı izliyordu. Genellikle ayakta idi. Kimi zaman bir taşa ilişip haritasını işaretliyordu. Yemek yememişti. Ardarda kahve ve zincirleme sigara içiyordu. İsmet ve Fevzi Paşalar sakin görünüyorlardı.

Savaş aşağıda, tepeler, yarlar, çukurlar, taşlı bayırlar, kayalar, siperler, tel örgüler, hendekler, kum torbaları, makineli tüfek yuvaları, kamyon ve top enkazları yanmaya devam eden çalılar, ölümler ve toplanmamış yaralılarla dolu ürkünç arazide, savaş dumanı altında bir an bile durmadan devam ediyordu.

Bu sınırlı alanda altmış bin insan boğuşmaktaydı.

Paşalar çadırılı ordugaha dönmüşlerdi. Fevzi Paşa yemeğini yiyip yatmıştı. İsmet Paşa ordular ve kolordular ile telefonla konuşuyor, ertesi gün için emir veriyordu.

M. Kemal Paşa, Mahmut Bey’e ve kaygılı olduklarını gördüğü yaverlerine, “Yunanlılar iyi dövüşüyorlar...” dedi, “...iyi dövüştükleri için de mahvolacaklar. Çünkü savaşmakla hata ettiler. Bugün Dumlupınar’a çekilseler belki kurtulurlardı. Yarmak için gerekli bütün kritik

yerler elimizde. Yarın bu iş biter.”

Binbaşı Tevfik yaklaştı:

“15. Tümen Tınaz Tepe’de elinden çıkan yerleri geri almış efendim.”

“Bu haberi bekliyordum. Güzel. Haydi yatalım. Yarın yorucu bir gün olacak. Allah rahatlık versin.”

Erkmen Tepesi saat 06.00’da düşürüldü. Düşmanın bu kesimde tutunması artık pek mümkün değildi.

Soldaki Birinci Kolordu tümenleri de, birbirleriyle yarışmaktaydılar. Son tepeleri de alırlarsa, cephe yarılmış olacak, Sincanlı ovasına ineceklerdi.

Engellenemez bir tutku ile ilerliyorlardı. Paşalar ve karargahları sabah erkenden Kocatepe’ye gelmişlerdi. Yunan savunma sisteminin adım adım çöküşünü seyrediyorlardı.

Yalnız Çiğiltepe karşısındaki 57. Tümen bir türlü ilerleyememişti. Kuşatma kolu, ateş yememek için, hayli açıktan dolaşınca etkisiz kalmıştı. Mustafa Kemal Paşa bu tümenin komutanı Albay Reşat Bey’i severdi. Emrinde çok başarılı hizmetler görmüştü. Teşvik etmek için telefon etti:

Çiğil Tepe

“Reşat Bey hala hedefinize ulaşamadınız. Bir sorun mu var?”

“Yarım saat sonra ulaşacağım efendim. Söz veriyorum.”

“Peki, size güveniyorum.”

Yarım saat dolalı hayli olmuştu. Çiğiltepe düşmemişti hala. Mustafa Kemal Paşa, Reşat Bey’le konuşmak istedi.

Telefona Emir Subayı Üsteğmen Bozkurt Kaplangı çıktı.
“Reşat Bey’i istemiştim.”

**BU ROMAN BÜYÜK TAARRUZ'A DAİR...
VE MİRALAY REŞAT BEY'İN
DESTANSI HAYATINA...**

İçine gömmek zorunda kaldığı tertemiz aşkı, ailesi, insan ve vatan sevgisi, İstanbul tutkusu arasında cepheden cepheye fırtınalarla dolu 43 yıl süren ve bu cephelerde 18 kez yara alarak fedakârca koşuştururken Çiğiltepe'ye gelip dayanan, hatta tıkanan onurlu ve trajik bir yaşam...

Cihangir Akşit'in 26 yıllık titiz incelemesi ve 40 yılı bulan mesleki gözlemleriyle ortaya çıkan bu dev eserle bazen gözleriniz dolacak, bazen de hırsla yumruklarınızı sıkıp isyan edeceksiniz. Yakın tarihimize alt çok kapsamlı, benzerine az rastlanır, keyifle okuyabileceğiniz tarihi bir savaş ve biyografi romanı...

SARI SESSİZLİK

"Emekli Tümgeneral Cihangir Akşit'in son derece güzel bir çalışması: Sarı Sessizlik. 1914-1915'in e-unutulmaz ayında Doğu Cephesi'nde yaşananları okuyunca insanın tüyleri diken diken oluyor. 'Bir iki sayfa bakar, işime öberim' diye düşündüm, bir iki sayfa derken bir de baktım 50. sayfadayım. Akşam eve geldim, devam ettim. Sabaha karşı bitirdim..."

Mehmet Ali Brand

Bozkurt zorlukla, “Reşat Bey az önce intihar etti efendim...” dedi, “...size bir açıklama bırakmış. Peki, okuyorum: ‘Yarım saat içinde size o mevzii almak için söz verdiğim halde sözümü yapamamış olduğumdan dolayı yaşayamam.’

Üsteğmen, Başkomutan’ın teselli edici sözlerini ağlayarak dinledi.

Müşteşar Rattigan General Harington’u telefonla aradı: **“Rahatsız ettiğim için çok özür dilerim. Türklerin taarruz ettiği hakkında bir söylenti var.”**

Harington gülümsedi.

“Aslı yok Mr. Rattigan. Keyfinize bakın.”

“Teşekkür ederim.”

Türkler taarruz ederek pazar gününü mahvetmiş olsalardı Rattigan çok kızacaktı. Büyük Ada’ya gitmeye hazırlanıyordu. Zengin bir Rumun vereceği yemeğe katılacaktı.

****!

Hacianseti'nin yaveri Yüzbaşı Kazanidis, Türklerin taarruza geçtiği geçtiğini öğrenen kulağı delik gazetecilerle başa çıkamayacağını anlayınca, yazmayacakları sözünü aldıktan sonra, **"Evet..." dedi, "...dün taarruza geçtiler. Daha doğrusu Mustafa Kemal, itibarını kurtarmak için ordusunu ateşe attı."**

"Sizce ne olur?"

Kazanidis gülümsedi:

"Birkaç gün sonra burada sizi esir Mustafa Kemal ile tanıştırebilirim."

Gazeteciler ordu bir bildiri yayımlayana kadar hiçbir şey yazmayacakları sözünü vererek, ordu karargahından neşe ile ayrıldılar.

Saat 13.00'tü.

Kolordu Bağlı Birlikleri, Afyon'daki askeri okulun öğrencileri, Yunanlı memurlar, cephaneye kamyonları, ambulanslar, demiryolu görevlileri, subay aileleri, kargaşalık içinde Afyon'u terk ediyorlardı.

Kargaşalığın sebebi, Afyon'un düşeceği hiç düşünülmediği için bir boşaltma planı yapılmamış olmasıydı.

Son olarak General Trikupis ve karargah ordusu, koşar adım komutanlık binasından çıktılar. Koyu bir yangın dumanı şehri kaplamaktaydı. Yunan ruhu, Türklere ait bir yerleri yakmadan sükunet bulmuyordu. Telaşla otomobillere bindiler. Son subay da binince kafile hareket etti. Yunan işgali ve zulmü sona ermişti. Bütün minarelerden sala verilmeye başlandı. İmaret Camisine koşup aç ve susuz bırakılmış olan Türkleri kurtardılar. Ama gittikçe genişleyen yangınlarla baş edemediler.

Afyon - 23 Mart 1923

23. Tümen, Yunan cephesinin gerisindeki Türk köyü Sinirköy'den (şimdiki adı Tınaztepe) geçerek kuzeybatıya doğru ilerleyecekti. **Yamaçtan aşağıya inerken, tümen bandosu İzmir Marşı'nı çalmaya başladı.**

Tınaztepe

Köylüler sevinç gözyaşları dökerek komutanların ellerini öpmeye koştular. Atlara, özengilere sarılıyor, kızlar askerlerin üzerine çeyiz bohçalarından çıkardıkları mendilleri, çevreleri atıyor, kolonya serpiyorlardı.

...Tümen köyü hiç durmadan geçit, ovaya inip ilerledi. Saat 14.00'tü.

Tümen Komutanı Kolorduya şu raporu gönderdi:

"Sinirköy'deyim. Gazi Başkomutanımızı cephede görmediğinden bahseden Hacıanestî'nin Sincanlı Ovası'nı dolduran perişan birliklerinin kaçışını seyrediyorum."

8. Tümen'den bir alay saat 17.30'da Afyon'a girdi.

Halk yol boyunca iki yana ayran kazanlarını, su küplerini, börek ve ekmek kadayıfı tepsilerini, dilim dilim kesilmiş karpuzları, kavunları dizmişti.

Alay Komutanı iki bölüğü yangınları söndürmeye yolladı. Kalanlar durmadılar, yürüyüşlerini biraz ağırlaştırıp yiyerek, içerek, alkışlar, dualar arasında yürüdüler.

Dördüncü Kolordu'nun öteki üç tümeni de hızla tepelerden aşağıya, Afyon'un batısına iniyordu. Görevi Yunan tümenlerinin Dumlupınar'a çekilmesini önlemek ve rastladığı birlikleri

imha etmekti. Pek az uyumuş, durmadan dövüşmüşlerdi. **Ayakları yara içindeydi. Öğle yemeği yememişlerdi. Ama hiç savaşmamış gibi dinç ve neşeliydiler. Zaferin sihriydi bu.**

27 Ağustos gecesi pek az çatışma oldu. İki yan da birbirlerini dinlendirdi. Türkler 28 Ağustos sabahı erkenden düşman peşine düştüler.

23. Tümen yeni yola çıkmıştı ki 4. Yunan Tümeni'yle karşılaştı. Bu tümenin güneyini Albay Plastiras alayının koruması gerekirken, Plastiras emri dinlememiş, gece haber vermeden alayını alıp daha kuzeye gitmiş, 4. tümenin güneyini açık bırakmıştı.

23. Tümen hızla savaş düzenine girerek taarruza geçti. Baskına uğrayan 4. Tümen büyük kayıp vererek dağıldı. General Dimaras ertesi gün, yanında kalmış olan 500 askerle Trikupis'e sığınacaktı.

29 Ağustos sabahı İzzettin Bey kolordusunun bütün tümenleri Frangos kuvvetlerini yakalamak için harekete hazırlanıyordu.

Fevzi Paşa, Yakup Şevki Paşa'nın savaş idare yerine gelmişti. İki paşa kucaklaştılar Kurmaylar paşaların çevresini sardı. Hepsinin yüzü parlıyordu.

Fevzi Paşa'nın açıklamasını dinleyen Yakup Şevki Paşa, "**...Yani Afyon cephesini yarıdık, düşman ordusunu üçe böldük ve dört günde düşmanın iki kolordusunu kuşatacak duruma geldik ha?**" dedi. Hayret içindeydi.

Fevzi Paşa güldü:
"Evet paşam."

Yakup Şevki Paşa, "**Ben tecrübesiz, kararsız, korkak bir asker değilim...**" dedi kendine dargın bir sesle, "**...ama ne iddia ettimse tersi çıktı. Neye karşı durdumsa mahcup oldum. Yahu, bu mucizenin sırrı ne?"**

**Fevzi Paşa, Yakup Şevki Paşa'nın elini okşadı ve sorusunu cevapladı:
"M. Kemal Paşa."**

TÜRK MİLLİ ORDUSU (1921-22): 1- Onbaşı, 14. Süvari Tümeni, Yaz 1922; 2- Çavuş, Piyade, Yaz 1922; 3- Er, Piyade, Eskişehir 1921; 4- Onbaşı, 1. Hücum Tugayı, Sakarya nehri, Ağustos 1921

1- Yüzbaşı, Piyade, 1921; 2- Tümgeneral İsmet Paşa, I. İnönü Savaşı, Ocak 1921; 3- Süvari Sancaktarı, 1922; 4- Gönüllü, Giresun Muhafızı, 1921

YUNAN ORDUSU, 1920-20: 1-Er, Piyade, 7. Tümen, 1920; 2-Onbaşı, 5/42. Evzone Alayı,, 1922; 3-Astsubay çavuş, Topçu, Yaz 1921; 4-Onbaşı, Süvari tümeni, 1921

Türk mevzilerini bombalayan Yunan topçuları

Yunan askerleri, 5 Ağustos 1921

Fotoğraftaki yazının transkribesi: Afyonkarahisar melhame-i kübrasında kahraman askerlerimizin düşmana süngü hücumu

Büyük Zaferi Anmak Amacıyla Yapılan İlk Tören

Burhan Sayılır. (2014). 30 Ağustos Zafer Bayramı Kanunu, İlk Zafer Kutlaması ve Büyük Taarruz ile ilgili Bazı Bilgiler . Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı , 12 (16) , 89-114 . DOI: 10.17518/caty.22609

Büyük Zafer'den iki yıl sonra 30 Ağustos 1924 cumartesi günü Dumlupınar'da Çal Köyü yakınlarında Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın da katılımıyla Büyük Zafer için ilk kutlama töreni yapıldı. Zaferi kutlamak için iki yıl beklemenin en önemli nedeni 1923 yılının yeni Türkiye açısından hem ulusal hem de uluslararası alanda yoğunluğun had safhada olmasıydı.

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi 12 Ağustos 1924 tarihli nüshasının birinci sayfasından "Dumlupınar Meydan Muharebesi Tes'idi" başlıklı haberiyle bu sene ilk kez kutlama töreni yapılacağını duyurmuştur. Haberde Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın da bir konuşma yapacağı bildirilmiştir. Tören programı ile ilgili olarak, Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, Milli Savunma Bakanı Kazım Paşa, Milli Eğitim Bakanı Vasıf Bey'in 9 Ağustos 1924'te bir toplantı yaptıkları ve bu toplantıda törenin programını belirledikleri ve Bakanlar Kurulu'na onay için sundukları belirtilmiştir.

İlk haberden altı gün sonra 18 Ağustos 1924 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesi ilk sayfadan törenin programını yayınlamış, İzmir, Ankara ve İstanbul'dan gelecekler için yüzde elli indirimli özel trenlerin kalkacağını duyurmuştur. Gazetenin okuyucularına duyurduğu program akışı şu şekildeydi:

1.Açılış Konuşması

Fevzi [ÇAKMAK] Paşa (Genel Kurmay Başkanı)

2.Meçhul Asker Abidesi ve heykelinin temel atma töreni

3.Protokol Konuşmaları

-İstanbul Üniversitesi temsilcisi

- Basın temsilcisi
- Türk Ocakları temsilcisi
- Türkiye Öğretmenler Birliği temsilcisi
- Türkiye Spor Kulüpleri Birliği temsilcisi
- Kızılay temsilcisi
- Barolar temsilcisi
- Türk halkını temsilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Fethi [OKYAR] Bey
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal [ATATÜRK] Paşa

4) Resmi Geçit

Dumlupınar'daki Büyük Zafer kutlamaları için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal [ATATÜRK] Paşa eşi Latife Hanım ile birlikte 29 Ağustos 1924 Cuma günü öğleden sonra saat 13:07'de Ankara'dan özel özel bir trenle hareket etmek üzere beklerken, Ankara garında kalabalık bir halk kitlesi onu uğurlamak için toplanmıştı. Yedi vagonlu trende Başbakan ve Dışişleri Bakanı İsmet [İNÖNÜ] Paşa ve eşi, Genelkurmay Başkanı Fevzi [ÇAKMAK] Paşa, Bakanlar, Milletvekilleri, gazeteciler bulunuyordu.

Polatlı ve Eskişehir'e doğru ilerleyen tren Polatlı ve Eskişehir istasyonlarında toplanan halkın, bayram havasındaki yoğun sevgi gösteriyle karşılanmıştı. Eskişehir'e ulaşan tren gece saat 03:00'e doğru Eskişehir'den Afyonkarahisar'a hareket etmişti. Sabah saatlerine doğru zaferin kazanıldığı Afyonkarahisar'a ulaşılmıştı. Afyonkarahisarlılar Başkomutanlarını ve beraberindeki heyeti coşkulu bir şekilde karşılamışlardır.

İstanbul'dan gelen Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Ali Fethi [OKYAR] Bey ve gazeteciler, İzmir'den gelen Ali Fuat ve Kazım [KARABEKİR] Paşalar, İzzettin Fahri, Ali Hikmet, Şükrü Naili Paşalar, Eskişehir'den gelen Kemalettin Sami Paşa da Ankara heyetinden sonra Afyonkarahisar'a ulaşmışlardı

30 Ağustos 1924 günü Çaltepe'de yapılacak törenler için bütün hazırlıklar yapılmıştı. Tören alanına giden güzergâhta iki tak dikkat çekmişti. Bunlardan birisi Çal Köyü'ne giden yolun üzerindeydi ve şu ibare yazılmıştı: **"Yaşasın Büyük Reis-i Cumhuremiz"**. Yine yol üzerinde başka bir takın üzerinde daha uzun cümleler yazılmıştı: **"Beşbin senelik mefahiri ile ayakaltında kalan haysiyet-i milliyeyi bir hamlede kurtaran bu yerlerin halaskarını iki sene evvel bugün şuracıkta sihirli kılıcı ile ve bir yıldırım şiddetiyle Türk tarihini yazarken görmüştük. Bugün bir sayfası okunan o tarihin muhteşem timsaline Kütahya halkı tarafından yüzbinlerce selam ve ta'zim!"**

Programa göre kürsüye ikinci konuşmacı olarak İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İsmail Hakkı [BALTACIOĞLU] Bey çıkmış ve konuşmasını **"...Milli bir yazarımız daha iki üç gün önce 'Meçhul Asker'den söz ederken demişti ki, 'Meçhul olan Türk yoktur. Malum olan Mehmetçik**

vardır” diyerek konuşmasını şu sözlerle tamamladı. **“Selam dünyadan ahirete malum askerden meçhul askere! Selam, hürmet Türk istiklalini vücuda getiren insanların dehasına! Hürmet, iman, Türkün bitmez tükenmez olan ebedi hayat kudretine!”** ifadeleriyle tamamlamıştır.

Şehit Sancaktar Mehmetçik Anıtı

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, 30 Ağustos 1924 yılında Dumlupınar’da yaptığı konuşmada, Büyük Zaferin önemini özetle şu şekilde anlatmıştır:

“30 Ağustos zaferi, Türk tarihinin en önemli dönüm noktasıdır. Ulusal tarihimiz çok büyük, parlak zaferlerle doludur. Ama Türk ulusunun burada kazandığı zafer kadar kesin sonuçlu, yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihine yeni bir akım vermekte kesin etkili bir meydan savaşı hatırlamıyorum. Besbelli ki genç Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli burada sağlamlaştırıldı, ölümsüz yaşayış burada taçlandırıldı.”

Büyük Taarruz'a katılacak birliklerin Kurban Bayramı'nda Ankara Ulus Meydanı'ndaki Batı Cephesi'ne hareket töreni (4 Ağustos 1922)

Mustafa Kemal [ATATÜRK] Paşa'nın Yaptığı Konuşmanın tam metni

Efendiler!

Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa verdiği kıymetli açıklamalarla burada hazır olanlara Afyonkarahisar-Dumlupınar Meydan Savaşı'nın ve kesin sonuç veren 30 Ağustos Savaşı'nın oluş şekli hakkında bir fikri özetlemişlerdir. Beş gün aralıksız geceli gündüzlü süren en büyük Meydan Savaşı'nın gerçek içeriği bugün verilen açıklamalardan fazla, yarın tarihin hakemleri tarafından, araştırmacıların inceleme araştırma ve kararları okunduğu zaman daha açık, daha belirgin bir şekilde anlaşılacaktır. Beni milletim, Türk milleti, güvenine lâıyk görerek bu hareketlerin başında bulundurdu. Bu görev ve işimin mutlu anısını duygulanarak sevinçle ve gururla saklıyorum. Görevlerini milletin vicdanından gelen gerçek ihtiyacına, yalnız onun yüksek fikrine uygun olarak yapmış olanlara özel bir vicdan rahatlığı ile bugün önünüzde bulunurken duyduğum mutluluğu ifade edemem.

Efendiler, tıpkı bugün gibi otuz sekiz yılı Ağustos'unun otuzuncu günü saat ikide, şimdi hep beraber bulunduğumuz bu noktaya gelmişim. Bu üzerinde bulunduğumuz sırtlarda kahraman on birinci tümenimiz şu karşiki tepelerde savaşa zorunlu kılınan düşmanın ana kuvvetine taarruz için yayılarak ilerlemekte bulunuyordu

Yunan askerleri 29 Ağustos 1922'de Afyonkarahisar yakınlarında

Şu gördüğümüz Çal Köyü alevler ve dumanlar içinde yanıyordu. Beni buraya kadar getiren itici gücün ne olduğunu anlatmak için hatırladığım bir iki noktayı burada tekrar edeceğim:

29/30 Ağustos gecesi sabaha karşı Batı Cephesi hareketleri şubesi Müdürü Tefvik Bey, alışıldığı gibi o saate kadar çeşitli karar merkezlerinden ve her taraftan gelen raporlara göre harita üzerinden belirlediği ve gösterdiği genel durumu cephe komutanı İsmet Paşa'ya göstermiş ve o da hemen Paşa'ya göster emriyle Tefvik Bey'i yanıma göndermişti. Karahisar'da Belediye dairesinde bana ayrılan odada yatmaktaydım. Beni uyandıran Tefvik Bey'in gösterdiği haritaya baktım, hemen yataktan fırladım.

Arkadaşlar, haritada gördüğüm şey şuydu ki, ordularımız düşmanın önemli kuvvetini kuzeyden, güneyden, batıdan kuşatmaya uygun bir durum almış bulunuyorlardı. Şu halde düşündüğümüz ve en büyük sonuçları sağlayacağını beklediğimiz durumlar ortaya çıkıyordu. Hemen Fevzi ve İsmet Paşaları çağırınız, dedim; üçümüz toplandık. Durumu bir daha düşündük ve kesinlikle karar verdik ki, Türk'ün gerçek kurtuluş güneşi 30 Ağustos sabahı ufuktan bütün parlaklığıyla doğacaktır.

Bu karara göre ordulara saat 06.30'da yeni emir yazıldı. Fakat durum o kadar önemli, o kadar hız ve şiddet istiyordu ki, bu yazılı emirlerle yetinmek önlemleri uygun olmazdı. Onun için Fevzi Paşa'dan, Altıntaş ve güneyinden hareket eden ikinci ordumuzun ve bunun daha batısında bulunan atlı kolordumuzun yanına giderek düşüncemize göre hareketleri düzenlemesini kendilerinden rica ettim.

Dördüncü kolordusu ile amaçladığımız düşmanın büyük kısmını güneyden izleyen birinci ordu merkezine de kendim gidecektim. İsmet Paşa'nın merkezde kalıp genel durumu yönetmesini uygun gördüm. Fevzi Paşa'nın kuzeye hareket ederken ben de otomobil ile tren yolunu izleyerek batıya hareket ettim. Akçaşar'da birinci ordu merkezine saat 9'dan önce varmışım. Ordu komutanına bir taraftan cephenin yazılı emri emanet edilirken, ben de kendisine sözlü olarak durumu anlattım ve dördüncü kolordunun bütün tümenleriyle birlikte şiddetle, işte bu köyün, Çal Köyü'nün batısındaki düşmanın büyük kısmını kuşatacak şekilde savaşa zorlamasını emrettim. Ve ekledim ki, düşman ordusu mutlaka yok edilecektir. Ordu komutanı benim yanımda telefonla Kolordu Komutanı Kemâlettin Sami Paşa'yı buldu. Benim oraya geldiğimi ve emrimin ne olduğunu bildirdi. Bir süre bu merkezde kaldım.

Çay, Afyonkarahisar, 16 Aralık 1921.

Büyük Taarruz 26 Ağustos 1922

<https://kbutam.aku.edu.tr/cephe-haritalari/2-2/>

Sürekli olarak gelen çeşitli rütbedeki esir subaylarla görüştim. Bunlardan biri kurmay subay idi. Zavallı, verdiği bilgiler ışığında istemeyerek başkomutan görevini alan General Trikopolis'in ve İkinci Kolordu Komutanı General Digenis'in de bizim çevirmek istediğimiz çemberin içinde bulunduğunu söylemiş oldu. Hemen yanımda bulunan ordu komutanına: Kemâlettin Paşayı bulunuz, kendisine Trikopolis'le beraber bütün düşman generallerini mutlaka esir etmesini söyleyiniz dedim. Bu emir hemen telefonla bildirildi. Zavallı esir subay benim bu emrimi işitir işitmez sunduğum çayı içemeyerek büyük bir baygınlık geçirdi. Daha fazla bu ordu merkezinde kalamazdım. Savaş durumunu gözümle görmek benim için karşı konulmaz bir ihtiyaç oldu. Ordu komutanını da yanıma alarak Dördüncü Kolordu Komutanının bulunduğu şu yöndeki bir tepeye geldik. (Arpalık civarında).

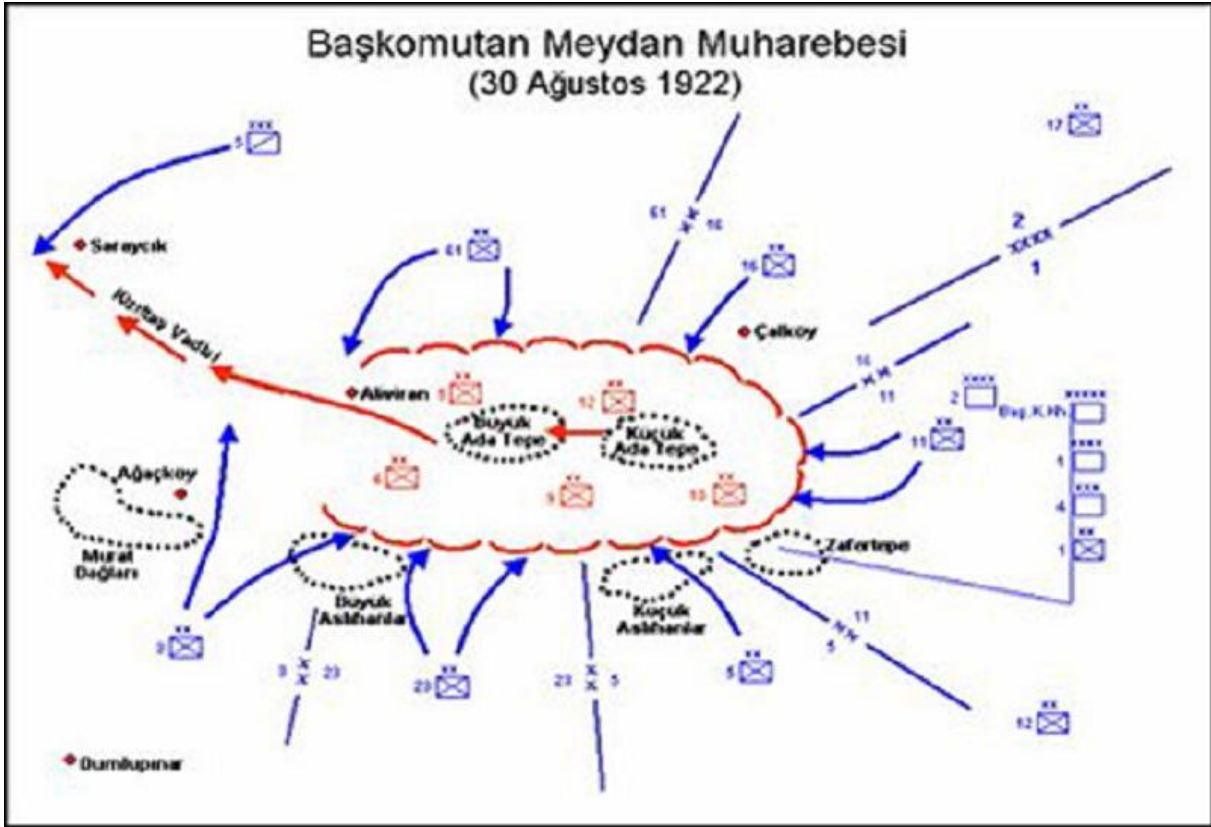

2 Eylül'de esir alınan Yunan Ordusu komutanları: soldan sağa 4. Tümen komutanı Dimaras, 1. Kolordu komutanı (Başkumandanlığına yeni tayin edilen) Trikupis, Kurmay Albay Adnan Bey, 2. Kolordu komutanı Dighenis (Diyenis), Yüzbaşı Emin

Çal Köyü batısında ve kuzeyinde patlayan topların gürültülerini işitiyordum. Oradan durumu dürbün ile gözlemeye uğraşmak bana sıkıntılı geldi. Daha ileriye, ateş yerine gitmek için kesin bir zorunluluk ve ihtiyaç duyuyordum ve bu noktayı, şimdi üzerinde bulunduğumuz bu tepeyi gösterdim. Oraya gitmek gereklidir ve buyurun gidelim dedim. Otomobillere atladık bu tepeye gelen yola girdik. Ara sıra yolumuzun soluna düşman mermileri düşüyordu. Dördüncü Kolordu'nun tümenleri doğudan batıya yolumuzu katederek hızlı adımlarla ilerliyorlardı. Biraz önce dediğim gibi saat ikide şuraya çıkmış bulunuyorduk.

Düşman kuvvetlerini gündüz gözüyle tamamen kuşatmak ve düşmanın inatla savunduğu savaş alanlarına, süngü saldırılarıyla girerek kesin bir sonuç almak gerekliydi. Bunun için bütün ordunun büyük özveriyle ilerlemesini ve bütün bataryalarımızın, hatta gizliliğe bakmaksızın, ateş alanlarına girip düşman alanlarını sarsmasını istiyordum. Yanımdaki komutanlar bu görüşümü anlar anlamaz hemen ve en sinirli bir şekilde harekete geçtiler. Yazık ki şimdi ismini hatırlayamadığım, yanımda bulunan bir atlı subayına birkaç kelime not ettirerek düşman alanlarını kuzeyden saran ikinci orduya gönderdim. Ve sözlü olarak burada benden işittiklerini onlara da söylemesini emrettim. Bu subay görevini yapmış ve birkaç saat sonra tekrar yanıma gelerek bilgi de vermişti.

On birinci tümenin kahraman komutanı Derviş Bey, kendi ileriye atılarak bütün kuvvetiyle düşman alanına ilerliyordu. Kolordu Komutanı Kemâlettin Paşa, güneyden ve batıdan düşmana saldırdığı diğer tümenlerine yeniden şiddetli ve hızlı hareketler için emirlerini ulaştırıyordu. İkinci Ordunun on altıncı ve altmış beşinci tümenleri düşmanla gerçek savaşa girişiyorlar, diğer tümenleri de kuşatma çemberini daraltıyorlardı. Bunları görüyordum. Atlı kolumuzun daha batıdan düşmanın arkasını kesmek üzere bulunduğunu bana haber getiren atlı subay söylemişti.

<https://kbutam.aku.edu.tr/cephe-haritalari/attachment/4/>

Arkadaşlar!

Saat ilerledikçe gözlerimin önünde gelişen manzara şu idi: Düşman başkomutanının şu karşıki tepede son gücüyle çırpındığını görüyor gibiydim. Bütün düşman alanlarında büyük bir heyecan ve telaş vardı. Artık toplarının, tüfeklerinin ve mitralyözlerinin ateşlerinde sanki öldürücü kabiliyet kalmamıştı. Bu ovardan, kuzeyden ve güneyden birbirini izleyen vurucu hatlarımızın, batışa yaklaşan güneşin son ışıklarıyla parlayan süngüleri her an daha ileride görülüyordu. Düşman alanlarını saran bir çember üzerinde yer almış olan bataryalarımızın aralıksız ve amansız ateşleri düşman alanlarını, içinde durulmaz bir cehennem haline getiriyordu.

Güneş batıya yaklaştıkça ateşli, kanlı ve ölümlü bir kıyametin kopmak üzere olduğu bütün ruhlarda duyuluyordu. Bir zaman sonra dünyada büyük bir yıkım olacaktı. Ve beklediğimiz kurtuluş güneşinin doğabilmesi için bu yıkım gerekliydi. Karanlıklar içinde bu yıkım gerçekleşmeli idi. Gerçekten gökyüzünün karardığı bir dakikada Türk süngüleri düşman dolu o sırtlara saldırdılar. Artık karşımda bir ordu, bir kuvvet kalmamıştı. Tam olarak yok olmuş perişan bir arta kalan kitle bulunuyordu. Kendilerinin dediği gibi çok korkan ve titreyen, şekilsiz bir kitle, tuhaf bir karmaşa halinde kaçmak için açıklık arıyordu. Artık gecenin koyulaşan ağırlığı, sonucu gözle görmek için güneşin tekrar doğudan doğmasını beklemeyi zorunlu kılıyordu.

Efendiler, ertesi gün tekrar bu savaş alanını dolaştığım zaman, ordumuzun kazandığı zaferin yüceliği ve buna karşılık düşman ordusunun düşürüldüğü felâketin büyüklüğü beni çok duygulandırdı. Karşı sırtların gerilerindeki bütün vadiler, bütün dereler, bütün kapalı kalmış yerler bırakılmış toplarla, otomobillerle ve bitmez tükenmez donatım ve malzeme ile ve bütün

bu bırakılan şeylerin aralarında yığınlar oluşturan ölümlerle ve toplanıp merkezlerimize gönderilmekte olan sürü sürü esir gruplarıyla, gerçekten bir kıyamet yerini andırıyordu. Bu dar ateş ve saldırı çemberinden bugün için kurtulabilenler birkaç bin kişilik arta kalanlardan oluşmaktaydı. Fakat onlarda daha büyük Türk çemberi içinden çıkmağa başarılı olamayarak başlarında başkomutanları bulunduğu halde beyaz bayrak çekmeğe zorunlu olmuşlardır.

Efendiler, Ağustosun otuz birinci günü yaklaşık öğle vaktiydi ki, yine bu Çal Köyünde, yıkık bir evin avlusu içinde İsmet Paşa ve Fevzi Paşa ile buluştuk. Kırık kağrı arabalarının döşeme ve oklarına ilişerek bundan sonraki durumu düşündük. Kazandığımız meydan savaşının bütün seferi sona erdirebilecek bir kararlılık ve önemde olduğunda birleştik. Şimdi Bursa yönünde çekilen düşman kuvvetlerini yok etmekle birlikte, bütün orduyla dinlenmeden İzmir'e yürüyecektik.

Efendiler, bugünden sonra İzmir'de "Akdeniz"i, Mudanya'da "Marmara"yı görmek için 8-9 günlük bir zaman yeterli gelmiştir. Fakat hatırlatmalıyım ki bugüne, bu üzerinde bulunduğumuz tepeye, bu yanık Çal Köyü'ne gelebilmek için yalnız Sakarya'dan başlayarak harcadığımız zaman tam bir yıldır. Fakat bu belirlediğimiz zaferi hazırlayabilmek için bir yılı çok bulmazsınız sanırım.

Çünkü efendiler, savaş ve özellikle meydan savaşı yalnız karşı karşıya gelen iki ordunun çarpışması değildir; Milletlerin çarpışmasıdır. Meydan savaşı milletlerin tüm varlıklarıyla, ilim ve fen sahasındaki dereceleriyle, ahlâklarıyla, kültürleriyle, kısaca bütün maddî ve manevî güç ve iyi huylarıyla ve her türlü araçlarla çarpıştığı bir sınav sahasıdır. Bu sahada, çarpışan milletlerin gerçek kuvvet ve kıymetleri ölçülür. Sonuç yalnız beden gücünün değil, bütün kuvvetlerin, özellikle ahlâkî ve kültürel kuvvetin yükselmesini gerçekleştirme derecesine vardırır. Bu nedenle meydan savaşında yenilen taraf milletçe ve memleketçe, bütün maddî ve manevî varlığı ile yenilmiş sayılır. Böyle bir sonun ne kadar korkunç olabileceğini tahmin edersiniz. Yok olup gitmek, yalnız savaş sahasında bulunan orduya ait kalmaz. Asıl ordunun ait olduğu millet, korkunç sonlara uğrar. Tarih, başlarındaki hükümdarların, hırslı politikacıların birtakım hayalî isteklerle, aracı yerine düşen işgalci orduların, işgalci milletlerin uğradığı bu şekil korkunç sonlarla doludur.

Efendiler, Türk vatanını almak düşüncesini, Türk'ü esir etmek hayalini genel, ortak bir düşünce haline koymağa çalışanların da hak ettikleri sonda kurtulamamış olduklarını gözlerimizle gördük. Efendiler, kendilerine bir milletin geleceği emanet edilen adamlar, milletin kuvvet ve gücünü yalnız ve ancak yine milletin gerçek ve kabul edilir yararlar elde etmesi yolunda kullanmakla sorumlu olduklarını bir an hatırlarından çıkarmamalıdır. Bu adamlar düşünmelidirler ki, bir memleketi ele geçirip işgal etmek, o memleketlerin sahiplerine hükmetmek için yeterli değildir. Bir milletin ruhu baskı altına alınmadıkça, bir milletin kararlılığı ve iradesi kırılmadıkça, o millete hükmetmenin imkânı yoktur. Halbuki yüzyılların çocuğu olan bu millî ruh, kalıcı ve sürekli bir millî iradeye hiçbir kuvvet karşı koyamaz.

Hükmedilmek istenmeyen bir milleti, esaret altında tutmayı başaracak kadar kuvvetli zorbalar artık bu dünya yüzünde kalmamıştır. Türk milleti son çarpışmalarıyla, özellikle burada kazandığı zaferle, kazandığı kararlılık ve irade ile herkesçe bilinen bu gerçekleri bir defa daha tarihin sineline çelik kalemle kazımış bulunuyor.

Efendiler, Afyonkarahisar-Dumlupınar Meydan Savaşı ve onun son safhası olan bu 30 Ağustos Savaşı, Türk tarihinin en önemli dönüm noktasını oluşturur. Millî tarihimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk milletinin burada kazandığı zafer kadar kesin sonuçlu yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihine yeni bir yön vermekte kesin etkili bir meydan savaşı hatırlamıyorum.

Hiç şüphe etmemelidir ki, yeni Türk devletinin, genç Türk Cumhuriyeti'nin temeli burada sağlamlaştırılmış oldu. Sonsuz hayatı burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları, bu gökyüzünde uçan şehit ruhları devlet ve cumhuriyetimizin sonsuz koruyucularıdır. Burada gerçeklerini söylediğimiz "Şehit Asker" âbidesi işte o ruhları, o ruhlarla beraber gazi arkadaşlarını, özverili ve kahraman Türk milletini temsil edecektir. Bu âbide Türk vatanına göz dikeceklere Türk'ün 30 Ağustos günündeki ateşini, süngüsünü, saldırısını, gücü ve iradesindeki şiddeti hatırlatacaktır.

Efendiler, bu büyük zaferin çeşitli unsurları üstünde en önemlisi ve büyüğü, Türk milletinin kayıtsız şartsız egemenliğini eline almış olmasıdır. Bu olayın tarihimizde ve bütün dünyada ne büyük, ne verimli bir inkılâp olduğunu anlatmaya gerek görmem. Milletimizin uzun yüzyıllardan beri hanlar, hakanlar, sultanlar, halifeler elinde, onların yönetim ve baskısı altında ne kadar ezildiğini, onların hırslarını sağlama yolunda ne kadar büyük felâketlere ve zararlara uğradığını düşünürsek, milletimizin egemenliğini eline almış olması olayının, bütün büyüklüğü ve önemi gözleriniz önünde canlanır. Gerçi büyük zaferin ertesi gününe kadar İstanbul'da halife ve sultan adı altında bir şahıs ve onun işgâl ettiği hilâfet ve saltanat ünvanı ile bir makam vardı. Fakat bu zaferden sonra millet o makamları ve o makam sahiplerini hak ettikleri sona ulaştırdı.

Efendiler, millî egemenlik öyle bir ışıktır ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, yok olur. Milletlerin esareti üzerine kurulmuş olan kurumlar, her tarafta yıkılmaya mahkûmdurlar. Avrupa'nın ortasından, ta doğunun diğer ucundaki binlerce senelik memleketlere bakacak olursak, Osmanlı İmparatorluğu'nun hak ettiği sonu daha güzel anlayabiliriz.

Arkadaşlar, saraylarının içinde Türk'ten başka unsurlara dayanarak, düşmanlarla birleşerek Anadolu'nun, Türklüğün karşısında yürüyen çürümüş gölge adamlarının Türk vatanından sürülmeleri, düşmanların denize dökülmesinden daha kurtarıcı bir harekettir. Türk milletinin atalarının kutlu emâneti olan bu topraklarda tam anlamıyla efendi olarak yaşaması; ancak o lüzumsuz ve manasız olmaktan başka, varlıkları tam zarar ve felâket olan makamların yok edilmesiyle mümkün olabilirdi.

Efendiler, onlar yüzünden Türk vatanının ve Türk milletinin geçirdiği acıları, üzüntüleri hissetmemiş bir ferdimiz yoktur. Bu kadar üzüntüler ve kötülükler geçirdikten sonra elbette Türk öğrenmiştir ki, vatani yeniden yapmak ve orada mutlu ve hür yaşayabilmek için mutlaka egemenliğine sahip kalmak ve Cumhuriyet bayrağı altında bütün çocuklarını toplu ve dikkatli bulundurmak gereklidir.

Efendiler, yüzyıllardan beri inleyen, fakat baskıcıların, aldatanların, bilgisizlerin oluşturdukları engellerle yürek parçalayan sesini milletin kulağına duyuramayan zavallı vatan bugün diyor ki; can kulağınızı, bağrında en derin üzüntüler duymuş annenizin samimî sözlerine sürekli açık bulundurunuz. Efendiler, Asya'da, Avrupa'da, Afrika'da hükmedici olma güç ve kabiliyetini

göstermiş olan atalarımız, zamanında bu sesi duymaktan geri çevrilmemiş olsalardı; Türk topluluğunun, Türk idealinin, Türk çıkarlarının korunmuş ve çoğaltılmış olacağı anavatanı bugünkü parçalanmış şeklinde mi miras alırdık.

Efendiler, artık vatan imar istiyor, zenginlik ve refah istiyor. İlim ve hüner, yüksek medeniyet, hür düşünce ve hür zihniyet istiyor. Şeref, namus, istiklâl, gerçek varlık... Vatan bu isteklerini tamamen ve hızla yerine getirmek için kurallı ve gerçek bir şekilde çalışmayı emreder.

Efendiler! Yüzyıllardan beri Türkiye'yi yönetenler çok şeyler düşünmüşlerdir; fakat yalnız bir şeyi düşünmemişlerdir: Türkiye'yi. Bu düşüncesizlik yüzünden Türk vatanının, Türk milletinin uğradığı zararları ancak bir şekilde giderebiliriz: O da artık Türkiye'de Türkiye'den başka bir şey düşünmemek. Ancak bu düşünceyle hareket ederek her türlü kurtuluş ve mutluluk hedeflerine ulaşabiliriz. Bizim milletimiz vatan için, özgürlüğü ve egemenliği için özverili bir halktır; bunu ispat etti. Milletimiz yaptığı inkılâpların kararlı savunucusudur da. Benliğinde bu iyi huylar yerleşmiş bir milleti yürümekte olduğu doğru yoldan hiçbir kimse, hiçbir kuvvet alıkoymaz.

Efendiler! Milletimiz egemenliğini eline aldığı gün, bilmeyen kalmamıştır, en karanlık kötülüklerin, en derin uçurumu kenarında bulunuyordu. Maddî kuvveti yıpratılmış, savunma araçları elinden alınmış, mânevî dünyası, kutsal saydıkları saldırıya uğramış üzücü bir durumda bulunuyordu. Bütün bunlara rağmen varlığını ve istiklâlini kurtarmağa karar verdi. Bu kararında başarı sağlayabilmek için bütün milletin kendine bir hedef ve hareket seçmesi gerekiyordu. Bütün milletin, o hedef üzerinde mutlaka başarı sağlamayı amaç kabul etmesi gerekiyordu. Millet bütün varlığıyla bütün özverisi ile, bütün inancı ile o hedefe beraber yürümeli ve mutlaka başarılı olmalıydı. Efendiler, o hedef burasıydı. Amaç olan başarı, burada kazanılan zaferdi.

Efendiler! Milletimiz bundan sonraki işinde de başarılı olabilmek için, millî hedefini bütün açıklık ve kesinlikle, bütün vatandaşların gözünde ve yüreğinde bütün parlaklığı ile belirlemiş bulunuyor. İsterseniz benim burada hedef dediğim şeyi, siz milletin ideali olarak adlandırınız. Fakat bu unvanı verirken dikkat ediniz ki, hayal olan bir anlama kendimizi kaptırmayalım.

Efendiler! Milletimizin hedefi, milletimizin ideali; bütün dünyada tam anlamı ile çağdaş bir sosyal toplum olmaktır. Bilirsiniz ki, dünyada her toplumun varlığı, kıymeti, özgürlük ve kurtuluş hakkı, sahip olduğu öze uygun yapacağı çağdaş eserlerle mümkün olur. Uygur eser oluşturmak yeteneğinden yoksun olan milletler, hürriyet ve kurtuluşlarından ayrılmaya mahkûmdurlar. İnsanlık tarihi baştanbaşa bu söylediklerimi doğrulamaktadır. Uygurluk yolunda yürümek ve başarılı olmak, hayatın şartıdır. Bu yol üzerinde bekleyenler veyahut bu yol üzerinde ileri değil geriye bakmak bilgisizliği ve dikkatsizliğinde bulunanlar, uygarlığın coşan seli altında boğulmaya mahkûmdurlar.

Efendiler! Çağdaşlık yolunda başarı yenilenmeye bağlıdır. Sosyal hayatta, iktisadî hayatta ilim ve fen alanında başarılı olmak için tek olgunlaşma ve yükselme yolu budur. Hayat ve dirliğe hükmeden emirlerin, zaman ile değişme, olgunlaşma ve yenilenmesi zorunludur. Uygarlığın buluşları, fennin harikaları, dünyayı şekilden şekle geçirttiği bir dönemde, yüzyıllık eskimiş düşüncelerle, geçmişe tapınmakla varlığını korumak mümkün değildir. Uygarlıktan söz ederken şunu da kesinlikle söylemeliyim ki, uygarlığın temeli, yükselmenin ve kuvvetin temeli,

aile hayatındadır. Bu hayatta kötülük, mutlaka sosyal, iktisadî, siyasal güçsüzlüğü gerektirir. Aileyi oluşturan kadın ve erkek unsurların doğal haklarına sahip olmaları, aile görevlerini idareye yeterli bulunmaları gereklerdendir.

Efendiler! Milletimiz burada belirlediğimiz büyük zaferden daha önemli bir görev peşindedir. O zaferin anlaşılması milletimizin iktisat alanındaki başarılarıyla mümkün olacaktır. Bilirsiniz ki, ekonomik açıdan zayıf bir yapı fakirlikten kurtulamaz, kuvvetli bir uygarlığa, refah ve mutluluğa kavuşamaz, sosyal ve siyasal felâketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin yönetimindeki başarı da, ekonomisinde edinilen bilgiler derecesiyle uygun olur. Hiçbir medenî devlet yoktur ki, ordu ve donanmasından önce iktisadını düşünmüş olmasın. Memleket ve istiklâl savunması için varlığı gerekli olan bütün kuvvetler ve araçlar ekonominin genişleme ve açılmasıyla mükemmel olabilir.

Milletimizin özünde bulunan kuvvetli karakter, sarsılmaz irade, ateşli milliyetçilik, iktisadî başarıdan kaynaklanacak verimlerle de hak ettiği derecede desteklenmek zorundadır. Yüzyılın içindeki mücadelede milletimizi başarılı kılacak bir ekonomik hayat sağlanmasını amaç edinen genel öğretim ve eğitim sistemlerimiz, her gün daha çok gelişecek ve elbette başarılı olacaktır.

Efendiler! Artık bugün hayat ve insanlık gerekleri bütün gerçekliğiyle ortaya çıkmıştır. Bunlara karşı olan söylentiler ahlâk ve inanca uymaz. Gerçek ortaya çıkınca yalan ortadan kalkar. Boş sözler, uydurmalar kafalardan çıkmalıdır. Her türlü yükselme ve olgunlaşma yeteneği olan milletimizin, sosyal ve fikrî inkılâp adımlarını kısaltmak isteyen engeller derhal yok edilmelidir.

Efendiler! Son sözlerimi özellikle memleketimizin gençliğine yöneltmek istiyorum:

Gençler! Cesaretimizi destekleyen ve devam ettiren sizsiniz. Siz almakta olduğunuz eğitim ve anlayış ile insanlık yüksek karakterinin, vatan sevgisinin, düşünce hürriyetinin en kıymetli örneği olacaksınız.

Ey yükselen nesil! Gelecek sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve devam ettirecek sizsiniz.

Arkadaşlar, bu gazilik ve şehitlik diyarını terk ederken “Şehit Asker”i hep beraber saygıyla selâmlayalım.

Zafer Bayramının Resmi Bayram İlan Edilmesi

1924 zaferin en önemli mimarı Gazi Mustafa Kemal [ATATÜRK] Paşa'nın katılımıyla kutlanılan Büyük Zafer ve Başkomutanlık Muharebesi, iki yıl sonra 1926 yılında çıkarılan bir kanunla Türk ordusunun bayramı olarak ilan edildi. Ancak 1930'ların ortalarına kadar 30 Ağustos Zafer Bayramı görkemli kutlama ve anmalardan uzak bir şekilde törenlerle kutlanmıştı. Özellikle 1960'lardan itibaren daha kapsamlı ve katılımlı bir şekilde kutlamalar yapılmaya başlanmıştır. Bu kutlamaların Büyük Zafer kutlamalarını da aşip içeriye ve dışarıya ordunun bir mesajı niteliği de taşıdığı görülmektedir. 1926 yılında çıkarılan kanunun metni şu şekildedir:

“Kanun Numarası: 795

Birinci Madde: İstiklal Muhaberatında zafer-i katiyi temin eden 30 Ağustos Başkumandan Muharebesi günü cumhuriyet ordu ve donanmasının zafer bayramıdır.

İkinci Madde: Her yıl dönümünde bu bayram günü kuvva-yı berriye, bahriye ve havayiye tarafından tes’id olunur ve müdafaa-i milliye vekâletinin tanzim edeceği programa göre Dumlupınar’da ayrıca merasim-i askeriye icra edilir. Bugünde bilumum devair ile mektepler tatil olunur.

Üçüncü Madde: Bu kanun neşr tarihinden muteberdir.

Dördüncü Madde: Bu kanun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

1 Nisan 1926”

Amerikan Arşiv Vesikalarında Büyük Taarruz

Hikmet Öksüz,İsmail Köse, Türkiyat Mecmuası, c.27/2, 2017, 207-238

Anadolu’da Yunan işgali, 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan Ordusu’nun İzmir’e çıkmasıyla başlamıştır. Yunan Kralı Konstantin, İzmir işgalinden 18 ay sonra, 1920 yılının sonunda Venizelos seçimleri kaybedince tahta çıkmıştır. Amerikan arşiv kayıtlarına göre; tahta yeni çıkan Kral Konstantin, İmparator I. Konstantin’e özenerek ondan 16 asır sonra Doğu Roma’yı (Bizans’ı) yeniden kurma hayalleri içindeydi. Konstantin, 1921 yılı Mart ayından itibaren Anadolu’ya yeni birlikler göndermeye başladı. Bu takviyelerle işgalci Yunan Ordusunun asker sayısı 180.000’e ulaştı. Yunan takviyelerine karşın, ilk başta Türk Ordusu Yunan işgal güçleri karşısında batı cephesinde 60.000; Fransa’ya karşı güney cephesinde (Kilikya) mücadele eden birlikler 25.000 olmak üzere toplam 85.000 askerden ibaretti. Amerikan askerî belgeleri tarafından da hemen hemen teyit edilen bu durum, Sakarya Meydan Muharebesi’nde Türk gücünün Yunan Ordusunun yarısından bile daha az olduğunu göstermektedir.

Viyana Kuşatması sonrası başlayan büyük gerilemenin sona erip, ilk esaslı taarruz sayılabilecek harp, Sakarya Savaşı sonrasında yaşandı. Amerikan kayıtları, Sakarya Meydan Muharebesi’ni kaybeden Yunan Orduları Başkomutanı General Papulas’ın, güçlerini Sakarya Nehri’nin batısına çekip, Sakarya’yı Türk Ordusu ile kendi birlikleri arasında doğal bir hat olarak kullanmak zorunda kaldığını kaydetmektedir. İngiliz yardımıyla güçlendirilen Yunan Ordusu, Sakarya’dan güneye bir sur gibi dizildi. Yunanlıların kuzeydeki birlikleri Mudanya’dan Afyonkarahisar’a, güney kısmı ise İzmir’e doğru yayıldı ve yaklaşık 650 km. uzunluğunda bir hat oluşturuldu. Mevcut cephe ile 65 km’lik bir hat oluşturabilen Türk Ordusunun, büyük kısmı İngilizler tarafından sağlanan makineli tüfek ve topçularla tahkimli düşmanın bu demir surunda gedik açabilmesi hemen hemen imkânsız görünüyordu.

Sakarya’nın batısında güçlü bir savunma hattı oluşturan Yunan Ordusu Türk Genelkurmay tebliğlerine göre; 180.000 asker, 88.000 tüfek, 3.000 makineli tüfek/ mitralyöz ve 300 toptan

oluşuyordu. Son yüzyılı savaşlarla geçirmiş ve Büyük Harp yorgunu Türk askerinin hemen yarısı zaferden ve gelecekte ümidini keserek firar edip köyüne dönmüştü. Bu nedenle Türk Ordusu, 92.000 asker, 48.000 tüfek, 819 makineli tüfek/mitralyöz ve 145 toptan oluşuyordu. İki ordu arasındaki asimetrik güç farkı Sakarya sonrasında biraz daha artmıştı.

Amerikan arşiv kayıtlarına göre; 1922 yılı Ağustos ayında ne Yunan Ordusu ne de Türk Ordusu diğerine karşı kesin zafer kazanabilecek bir üstünlüğe sahipti. Yunan Ordusu'nun Sakarya'daki mağlubiyetine rağmen işgalciler doğuya doğru ilerleyerek Ankara'yı işgal etmek için büyük bir istek duyuyorlardı. Yunan Ordusu üç yıldır Anadolu'daydı. Lloyd George'un, Halifeliği hâlâ elinde tutan Türkleri yenme hırsına aldanıp intikam rüzgârına kapılmış, sonu belirsiz bir maceraya atılmışlardı. İşgalin haftalık maliyeti 300.000 İngiliz Sterlini tutuyordu. Bu yüzden Yunan maliyesi iflas etmişti, subayların ve askerlerin maaşları ödenemiyordu. Askerlerin aylarca maaş alamadıkları oluyordu.

Amerikan kaynaklarında Anadolu'daki Yunan işgaliyle ilgili önemli bir tespitte bulunularak, "Yunanlılar koparabileceklerinden fazlasını ısırmışlardı." denilmektedir. Amerikalılara göre; Yunan Ordusu ve Hükümeti Sakarya yenilgisi sonrasında ikiye ayrılmıştı:

1. Savaşın çok maliyetli olduğu, bu yüzden barış yapılarak asgari kazanımların korunması gerektiğini düşünenler.

2. Üç yıldır harcanan para ve ölen Yunan askerlerinin anısına saygısızlık yapıp İzmir terk edilerek Yunanistan'a dönmemeye kararlı olanlar. İkinci görüşteki Yunanlı subaylar, kendilerine çekilme emri verilse bile Anadolu'dan çıkmayacaklarını Atina'ya bildirmişlerdi. Şayet Atina, geri çekilme emrinde ısrarcı olursa, bu subaylar Anadolu'da kalıp Mustafa Kemal'in yaptığı gibi gönüllülerden oluşan bir ordu kuracaklar ve Türklere karşı savaşarak işgale devam edeceklerdi

Amerikan belgelerinde yer alan bu bilgi dikkat çekicidir. Hükümetinden emir almayan ya da bu emre karşı çıkan bir ordu siyasi ve askerî literatürde asi, başıbozuk güç kategorisine girer. Oysa subayların isyan kokan söylemleri Atina'daki savaş taraftarlarınca kahramanlık ve vatanseverlik olarak karşılanıyor, isyan emareleri gösteren subaylar çoğunluk tarafından destekleniyordu. Bu gelişmeler içinde Anadolu işgal güçlerine komuta eden General Anastasios Papulas görevden alınarak, yerine Yorgo Hacianestis getirildi. Yunan Hükümeti, Papulas'ın yaş haddinden dolayı emekliliğini istediğini ilan etti. Oysa, görev değişikliği tamamen siyasi gerekçelerle yapılmıştır. Zira Yunan Orduları Başkomutanı Papulas, Atina'ya savaşın bitirilmesini ve siyasi çözüm aranmasını tavsiye eden bir rapor göndermişti. Böyle bir gelişme Başbakan Gunaris liderliğindeki Yunan Hükümeti için kabul edilebilir olmadığından Papulas istifaya zorlanmıştı. Amerikan arşiv belgeleri; Papulas'ın yetenekli bir komutan olduğunu, görevden alınması üzerine Yunan Ordusundaki altı kabiliyetli generalin daha değişikliği protesto ederek emekliliklerini istediklerini kaydetmektedir

Amerikan arşiv vesikaları bir yıllık dönemde Türk güçleri Yunan Ordusuna saldırmadığı için Yunanlıların savunma hattını kolaylıkla kurup tahkim edebildiğini belirtmektedir. Bütün Yunan hattı boyunca sadece güney-kuzey grupları arasında 32 km. uzunluğundaki bir alan hariç, iki kademeli hendek siperler yapılmış, siperlerin önüne bol miktarda dikenli tel örülmüştü. Yunan cephesinin pek çok yerinde, siperlerin önüne makineli tüfekler yerleştirilmişti. Makineli tüfekler ağaçlar tarafından saklanmakta ve korunmaktaydı. Ağaç olmayan yerlerde üçüncü,

bazen dördüncü hendek siperler oluşturularak makineli tüfekler gizlenmişti. Bu siperlerin önünde de bol miktarda dikenli tel vardı. Türk Ordusu, bir yıl gibi uzun bir süre düşmana saldırmayarak bu kadar güçlü ve müstahkem cephenin Eskişehir civarlarından Bilecik ve İznik'e kadar kurulmasına fırsat vermişti. Yunanlılar birkaç makineli tüfeği taş duvarlar arkasına saklayarak tepelere yerleştirmişlerdi

Amerikan arşiv belgeleri Yunan Ordusu'nun Büyük Taarruz öncesindeki durumu hakkında detaylı bilgi vermektedir. Nazilli ile Afyonkarahisar arasındaki Yunan cephe hattı da demiryollarından kolaylıkla iâşe ve nakliye için faydalanabilmekteydi. Savunma hattının bu kısmı, İzmir-Alaşehir-Uşak demiryolu tarafından besleniyordu. Amerikan arşiv belgeleri Yunanlılar'ın, İzmir'den demiryolunu kullanarak Afyonkarahisar'a yığınak yaptığını göstermektedir. Afyonkarahisar'da, 100.000 askeri 15 gün süreyle besleyip donatabilecek büyük bir depo kurulmuş, gerekli malzemeler demiryoluyla buraya nakledilmişti. Afyonkarahisar'da bir de büyük askerî giyim malzemesi bulunan depo vardı. Harita üzerinde bakıldığında, Yunan ordusu Afyonkarahisar'dan Bilecik'in kuzeyine kadar uzanan Bağdat demiryolunu da kontrol etmekteydi. Bu yol da, savunma hattına paralel bir şekilde uzanıyordu. Bu kısımda demiryolu ile ön cephe arasında belli bir mesafe mevcuttu. Ön cepheye malzeme aktarılırken belli güçlüklerle karşılaşılmaktaydı

Amerikan arşiv belgeleri; 1922 yılı Haziran-Temmuz ayında cephedeki Yunanlı generallerin, güney cephesi komutanı hariç Türk Ordusunun genel bir taarruz yapmasına ihtimal vermeyip, böyle bir taarruzu beklemediğini yansıtmaktadır. Oysa Türk Ordusu, 1922 yılı baharında genel taarruza karar vermiş, fakat imkânsızlıklar nedeniyle taarruz önce 20 sonra da 26 Ağustos'a ertelenmişti. Yunan generalleri içinde Türk Ordusunun genel bir taarruza hazırlandığını ve her an Yunan hatlarına saldırabileceğini öngören yegâne general, Yunan güney grubuna komuta eden I. Kolordu Komutanı Nikolas Trikopolis idi. Amerikan belgelerine göre Trikopolis; Türk Ordusunun Fransız ya da İtalyanlardan veya her ikisinden bol miktarda ağır top aldığını tahmin ediyordu. Trikopolis ayrıca Türk karşı saldırısının, Bağdat demiryoluyla taşınacak ağır toplar eşliğinde Afyonkarahisar'dan başlaması halinde başarılı olabileceğini düşünüyordu.

Türk Ordusunun aynı dönemdeki durumu Amerikan arşiv belgelerinde şu şekilde değerlendirilmektedir:

(1) Türkler için durum Yunanlılardan tamamen farklıydı ve onları destekleyen bölünmüş bir hükümet yoktu.

(2) Politik olarak atanmış askerlikten anlamayan generalleri yoktu.

(3) Tüm ihtiyaçlarını, silah, cephane, top [istihbarat] karşılayan bir süper güce sahip değillerdi. Fakat Türkler Yunanlılarda olmayan bir şeye "esprit de corps" birlik ruhuna sahiptiler. Önemli bir davaları vardı, anavatanları, doğdukları topraklar, evleri için savaşıyorlardı.

Bir gaspçının ülkelerini işgal ettiğini düşünüyorlardı ve bir bilge adam onların haklı davasına liderlik ediyordu. Yeni Ulusal Hükümetlerine güveniyorlardı, düşmanı Anadolu'dan kovmaya kararlıydılar. Türkler için tek seçenek, hazırlanmak ve en uygun an için sabırla beklemek ve ilk fırsatta Yunanlılara saldırmaktı. Yunanlılardan farklı olarak Türkler, Yunan mevzileri karşısında müstahkem savunma hatları inşa etmemişlerdi. Belli yerlerde savunma mevzileri vardı. Türk Ordusunun gücü 120.000 askerdi ve bunların 90.000'i silahlıydı. Yunan cephesinde 65.000 Türk

askeri vardı ve bunların 55.000'ni savaşı, 10.000 kadarı da destek birliğiydi. İki ordu ve bir bağımsız ordu grubu oluşturulmuştu. Yunan [Türk Batı] cephesindeki askerlerin tamamına İsmet Paşa komuta ediyordu

Amerikan arşiv belgeleri; Yunan Ordusu'nun Trakya'daki planlarının Mustafa Kemal Paşa'nın uzun süredir beklediği fırsatı sağladığını kaydetmektedir. İki Yunan tümeninin Trakya'ya kaydırılmasıyla Türk birliklerinden daha güçlü olan Yunan cephesi zayıflamış, iki ordu arasındaki güç makası daralmıştı. Amerikan belgelerine göre; Mustafa Kemal Paşa bunlara ek olarak Yunan işgal Orduları komutanı Hacıanestis ile komuta kademesindeki diğer generallerin ve kurmay heyetinin taktik durumlar hakkında deneyim sahibi olmadıklarını, Yunan ordusunda morallerin bozuk olduğunu, savaştan bıkan Yunan askerlerinin bir an önce eve dönmek istediğini, Türk Ordusu karşısındaki Yunan Ordusu'nun artık hemen hemen eşit güçte olduğunu bildiğini kaydetmektedir.

31 Ağustos stratejisi

Mehmet Ali Güller, <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/mehmet-ali-guller/31-agustos-stratejisi-1761880>

30 Ağustos'ta Dumlupınar (Başkomutanlık) Meydan Savaşı kazanılmıştı. Peki, şimdi ne yapılacaktı?

31 Ağustos sabahı **Başkomutan Mustafa Kemal, İsmet Paşa ve Fevzi Paşa** Çalköy'deki yıkık bir evin avlusunda buluştular. Bir kağıt arabasının üzerine ilişmiş olarak oturdular. Elllerinde haritalar...

İsmet Paşa, Uşak yönünde geri çekilen Yunan birliklerinin toparlanmasına imkân verilmemesini, bu amaçla eldeki bütün güçle dağılan Yunan ordusunun takip edilmesini savundu.

Fevzi Paşa ise 1. Ordu ile Yunan ordusunu İzmir yönünde takip etmeyi ama 2. Ordu ile de Eskişehir'den Bursa üzerine takibe geçerek işgal altındaki toprakların iki taraftan da kurtarılmasını savundu.

Kuvveti ağırlık merkezinde toplamak

Mustafa Kemal'in dikkatle dinlediği bir tartışma yürüttü iki büyük komutan; **İsmet** ve **Fevzi** Paşalar...

İsmet Paşa'nın iki gerekçesi vardı: Birincisi, yorgun Türk ordusu Eskişehir'e ancak 4-5 günde varabilirdi; vardığında da arkasını İstanbul'a vermiş zinde Yunan ordusuyla karşı karşıya gelecekti. İkincisi, bu süre içerisinde Yunan ordusu İzmir'e yeni asker çıkaracak ve İzmir'de köprübaşı kuracaktı.

Bunun altından kalkmak **İsmet Paşa**'ya göre mümkün değildi ve o nedenle kuvvetler tek bir hedefe, İzmir'e doğu Yunanların üzerine yürütülmeliydi.

İsmet Paşa'ya göre Eskişehir'deki Yunan birlikleri bir şey yapamazdı ve hızla geri çekilmek dışında şansları yoktu.

Başkomutanın kararı

İsmet ve **Fevzi** Paşaları dinleyen Başkomutan **Mustafa Kemal**, iki stratejinin de kuvvetli ve zayıf yanlarını tarttı. Ve **İsmet Paşa**'nın harekât planını Türk ordusunun şartlarına daha uygun gördü.

Böylece 1 Eylül'de o ünlü ve tarihi ve emrini orduya verdi: *"TBMM orduları! Afyon-Dumlupınar Meydan Savaşı'nda zalim ve kibirli bir ordunun esas unsurlarını inanılamayacak kadar az bir zamanda imha ettiniz. ... Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!"*

Kısacası **Kurtuluş Savaşı'nın başarısında komutanların niteliği ve Başkomutan'ın o nitelikten azami faydalanabilme kapasitesi vardı. Mustafa Kemal**, komutanlarının niteliklerinden doğan fikirleri ve harekât planlarını bir kaptı topluyor ve sentezleyerek şartlara en uygun hale getiriyordu.

Üç komutanın farkı

Bu nitelik farklarına ve son tahlilde Kurtuluş Savaşı'nı başarıya götüren o niteliklerin sentezine en iyi örneği, yine **Mustafa Kemal** anlatmaktadır:

*"Savaşta bir tümen bir köprüyü geçecektir. Ben hemen emir verir, köprüyü geçirtirim. **Fevzi Paşa**, önce bir tabur asker geçirtir köprüden. **Yıkılmazsa** tümeni yürütür. **İsmet Paşa**'ya gelince, önce köprünün **sağlamlık derecesini ölçmeye**, ne kadar yüke dayanabileceğini bulmaya çalışır, sonra tümenin **ağırlığını hesaplar**. **Güven duyarsa** tümeni köprüden geçirtir.*

*Ben zamandan kazanır, kazandığım zamandan yararlanmaya çalışırım. Şansım bana gülmezse, işim zordur. **Fevzi Paşa**, bir yandan zamandan kazanmak ister, bir yandan da az **yitik** vermenin yollarını arar. **İsmetPaşa** ise hesap adamıdır. Bir tek eri bile ileri sürerken **ölçüyü elden bırakmaz**. Ama geç de olsa sonunda kazanmasını bilir."*

Tek değil, çok adam!

Kısacası bir komutanın ataklığı, diğerinin ihtiyatı, ötekinin kararlılığı vb. Kurtuluş Savaşı'nın o sıcaklığında bir potada erimiş ve zaferi getirmiştir...

Alev Coşkun'un *Kırmızı Kedi Yayınevi* tarafından yayımlanan **İnönü** dizisinin ilk iki kitabı *Asker İnönü* ve *Diplomat İnönü-Lozan*, Kurtuluş Savaşı boyunca süren bu komutanlar arası tartışmaları çok kapsamlı olarak bizlere sunmaktadır. Üstelik, bugün o tartışmalardan ve fikirlerin sentezlenmesinden çok dersler çıkarmamız gereken günlerdeyiz...

Özetle, bugün karşıtlarının “tek adam” dediği Mustafa Kemal, çok adamdı, bütün adamların toplamıydı, senteziydi...

Tarih bu bakımdan zaten liderleri ikiye ayırmaktadır: “Tek adam” olup yıkılanlar, “çok adamı” birleştirerek “büyük adam” olup yükselenler...

30 Ağustos Zafer Bayramı: Turgut Özakman 'Milli Mücadele'yi anlatıyor.

Devrim Hacısalihoğlu, <https://tr.euronews.com/2021/08/30/30-agustos-zafer-bayrami-mustafa-kemal-aturk-turgut-ozakman-milli-mucadele>

Turgut Özakman, 1948 yılında 18 yaşında genç bir öğrenciyken Kurtuluş Savaşı'nın yürütüldüğü cephelerde Polatlı'dan başlayarak Dumlupınar'a kadar 10 gün boyunca yürüdü.

Hala bozulmamış siperlerdeki şarapnel parçalarını topladı, yaşanmış anıları dinleyerek, harita, fotoğraf, bilgi belge toplayarak Milli Mücadele'nin izlerini sürdürdü. Daha sonra da 50 yıl boyunca Milli Mücadele üzerine çalışmayı sürdürdü.

Turgut Özakman, vefatından önce Ankara'da bir radyo kanalında yaptığımız canlı söyleşide bu deneyimlerini şöyle aktarmıştı:

"1947 yılında bir arkadaşımız 'Yunanlıların en çok ilerlediği Polatlı'dan yürüyerek bu savaşın cereyan ettiği yerleri gezelim, yürüyelim, dolaşalım, insanlar sağ, onlardan anı toplayalım, var mısınız?' dedi. Biz 10 arkadaş, evet dedik.

1948 yılı 20 Ağustos'unda Ankara'dan Polatlı'ya trenle gittik, Polatlı'da indik. Kartaltepe'nin eteğinde henüz daha siperler duruyordu. Doğa ve vefasızlığımız o siperleri henüz silmemişti.

Özakman: Toprağa elinizi daldırırsanız şarapnel parçaları geliyordu, onları topladım

Orada duamızı ettik şehitlerimize, yola çıktık. Onuncu gün, 29 Ağustos gecesini, Afyon'da Dumlupınar Abidesi'ne ulaştık. Başımızı o taşa koyup uyuduk. Yolda o dönemi yaşamış tanıklarla konuştuk. Kimi bu savaşlara katılmış, kimi sadece tanık olmuş, kadınlar erkekler gençler yaşlılar. Benim, o tarihte başlar anı toplamam. Yaşayanlardan anı topladım. Eski dergileri, kitapları topladım, o dönemle ilgili yerli yabancı bütün kitapları topladım. Haritalar, fotoğraflar topladım.

Savaş alanlarını dolaştım. Polatlı'da Yıldıztepe'ye çıkıyorsunuz, daha siperlerin izleri duruyor, elinizi toprağa daldırırsanız avucunuza şarapnel parçaları geliyor. Onları da topladım, tüfek parçaları, neler.

Oradaki bir Anadolu annesinin sözünü de aktarmadan geçmeyeyim. Dedi ki: **'Biz yana kavruca ordumuzun taarruza geçip bizi kurtarmasını bekliyorduk. Sonra bir gün, (gösterdi) şu çeşmenin ardından başı kalpaklı süvariler rüzgar gibi geçip gittiler, anladım bizimkilerdi. Köye çılgınlığı bastım: Kemal'in askerleri!'**

Bu Kemal'in askerleri deyimi benim içimi titretmişti o zaman. Yani çok halktan bir insan, Gazi'nin demiyor, Başkomutan'ın demiyor, Paşa'nın demiyor, Kemal diyor. Canından birinden bahseder gibi. O Kemal'in askerleri deyimini birkaç yerde anlattım. Çok da kullanılır oldu.

O zamanlar şunu gördüm: Bu bir avuç Anadolu insanı, emperyalizme karşı, dünyayı dize getirmiş emperyalizme karşı, belki bilinçsiz bir tepki gibi, belki derinden gelen bir içgüdüyle karşı durmaya başladı.

Benim kuşağım Milli Mücadele'yi iyi bilen bir kuşak. Çünkü Milli Mücadele'yi yapanlar henüz sağ idi. Toprak daha barut kokuyordu. Ben İstanbullu, Bakırköylüyüm. Bakırköy'ün işgalini yaşamış bir ailenin çocuğuyum. Onlar da işgal dönemini anlatıyorlardı. Biz bunları öğrenerek geldik. Sonra mesela, benim ilkokuldaki hocalarımdan biri Milli Mücadele'ye gidip silahıyla katılmış bir Gazi'ydi. Bunlar Kuva- i Milliye ruhu nedir, ölüyorduk dirildik, uçuruma gidiyorduk geri döndük. Bunu bize çok güzel anlattılar."

28 Eylül 2013'te aramızdan ayrılan Türk Edebiyatı'nın en önemli isimlerinden Turgut Özakman 1948 yılından itibaren 50 yıl boyunca her gün belirli bir süre ayırarak Milli Mücadele dönemi üzerine çalıştı.

Bu yarım yüzyıllık çalışmaları sırasında biriktirdiği bilgi, belge ve anılarını, Milli Mücadele dönemini yaşayanlarla yaptığı görüşmelerden edindiği izlenimlerini, 2005 yılında yayımladığı Şu Çılgın Türkler isimli romanında da kullandı.

Bilgi Yayınevi'nden çıkan roman, 400'e yakın baskı adedi ve 2 milyona yakın tirajı ile Türk edebiyatının en çok okunan yapıtı oldu.

Özakman aynı söyleşide Şu Çılgın Türkler ismini romanına nasıl verdiğini de şöyle anlatmıştı:

Milli Mücadele ile ilgili herşeyi toplayayım, en doğruyu bulayım. Bunu ne yapabilirim? O zaman bilmiyordum bunu ne yapacağımı. Oyun mu yazmalıydım, bir bilim kitabı mı yazmalıydım, anıları derleyip onları bir demet olarak mı sunmalıydım bir kararım yoktu ama bu çalışma sürdü.

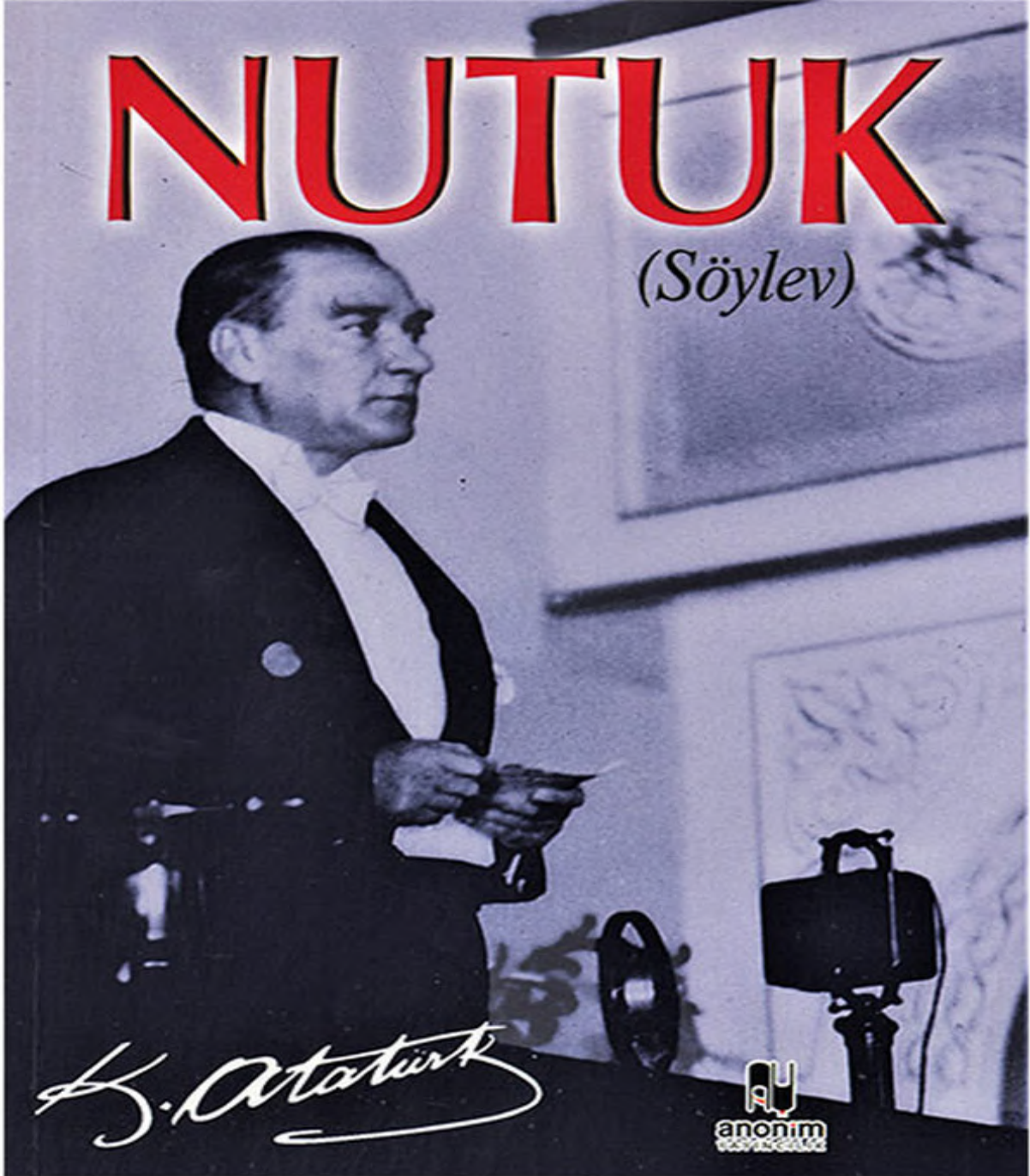
İhtiyacım olan her şeyi elimde toplamıştım. O zamanlar şunu gördüm "Bir avuç Anadolu insanı emperyalizme karşı belki bilinçsiz bir tepki gibi belki çok derinden gelen bir içgüdüyle karşı durmaya başladı. Bir avuç insanın karşın durmasını hem Batılılar hem İstanbul yönetimi "Çılgınlık" olarak niteledi. Bir avuç Türk ne yapabilir diye. Ama sonra baktılar ki bu bir avuç Türk giderek millet olmaya başlıyor. Emperyalizmi yenebiliyor. O zaman da övgü olarak "Ya bu Türkler ne çılgınmış!" dediler. Çılgın kelimesi bana hem olumlu hem olumsuz anlamıyla Milli Mücadele'nin bir özeti gibi gelmişti . Önce küçültmek için kullandılar sonra övmek için.

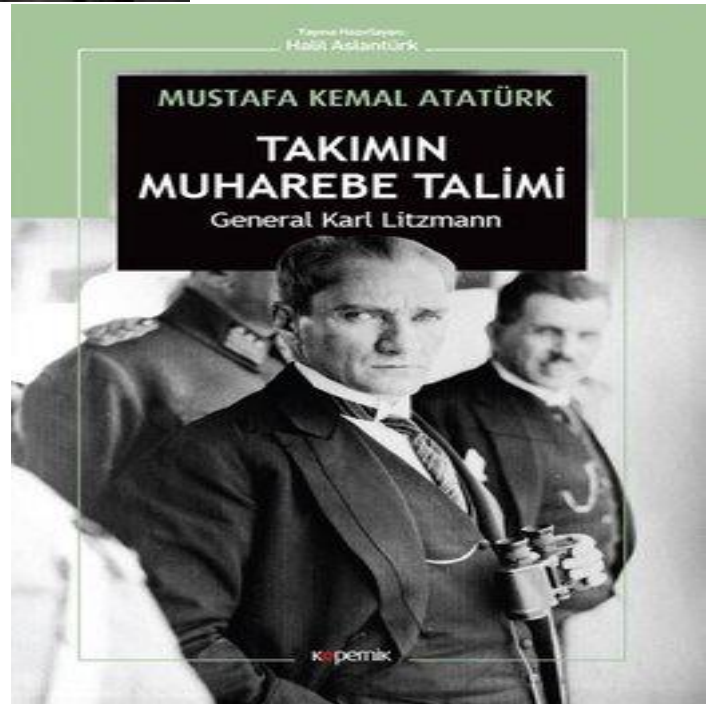
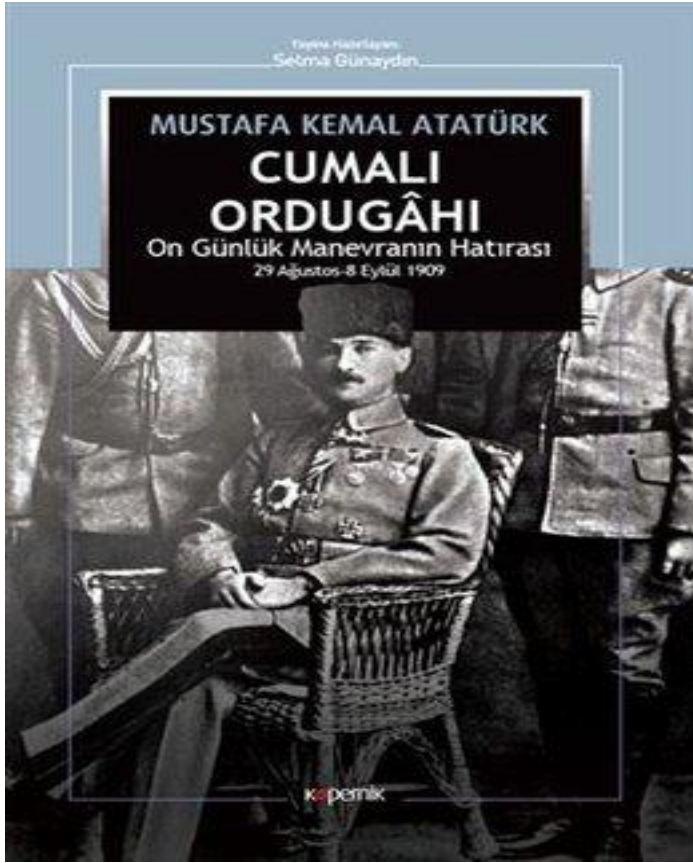
Sonra o özeti kullanmayı çok istedim. TRT 'ye Kurtuluş dizisini verdiğimde adı 'Şu Çılgın Türkler'di. Daha çok müsamere zevki taşıyan Yönetim Kurulu üyeleri demişler ki Türkler için Çılgın tabirini kullanmayalım. O zaman ben bu ismi geri aldım. Romanıma da kaldı bu isim."

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nde dramatik yazarlık dersleri veren, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü ve TRT'de yöneticilik yapan Turgut

Özakman, Şu Çılgın Türkler dışında pek çok roman, araştırma -inceleme kitabı, senaryo ve oyun yazdı.

Tavsiye Edilen Kitaplar

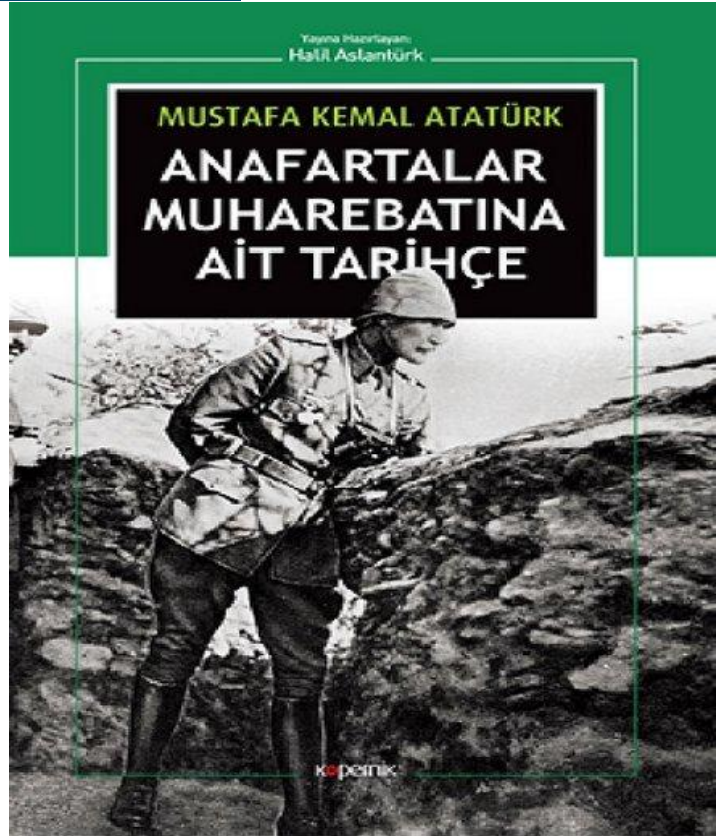

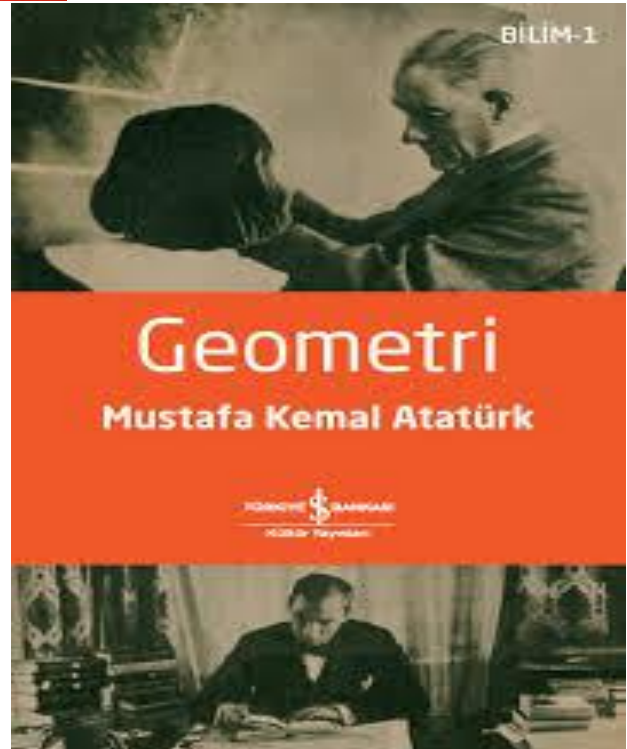
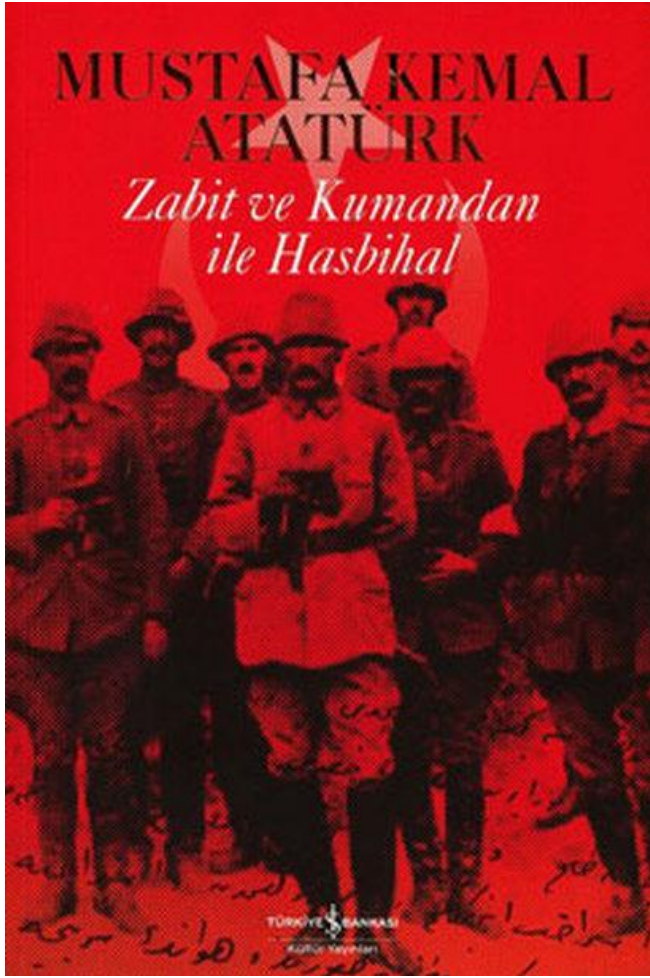

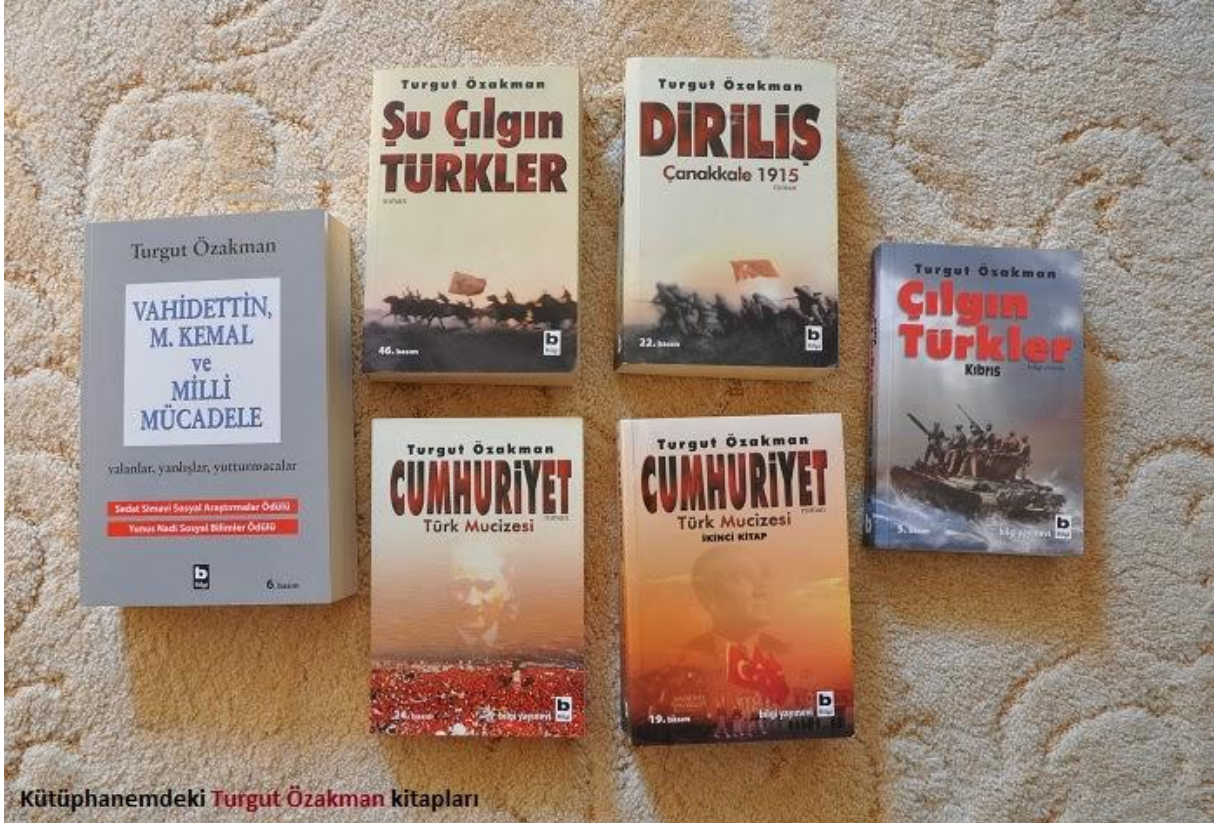
Garzi M. Kemal

MEDENÎ BİLGİLER

(UYGARLIK BİLGİLERİ)

Kütüphanemdeki Turgut Özakman kitapları